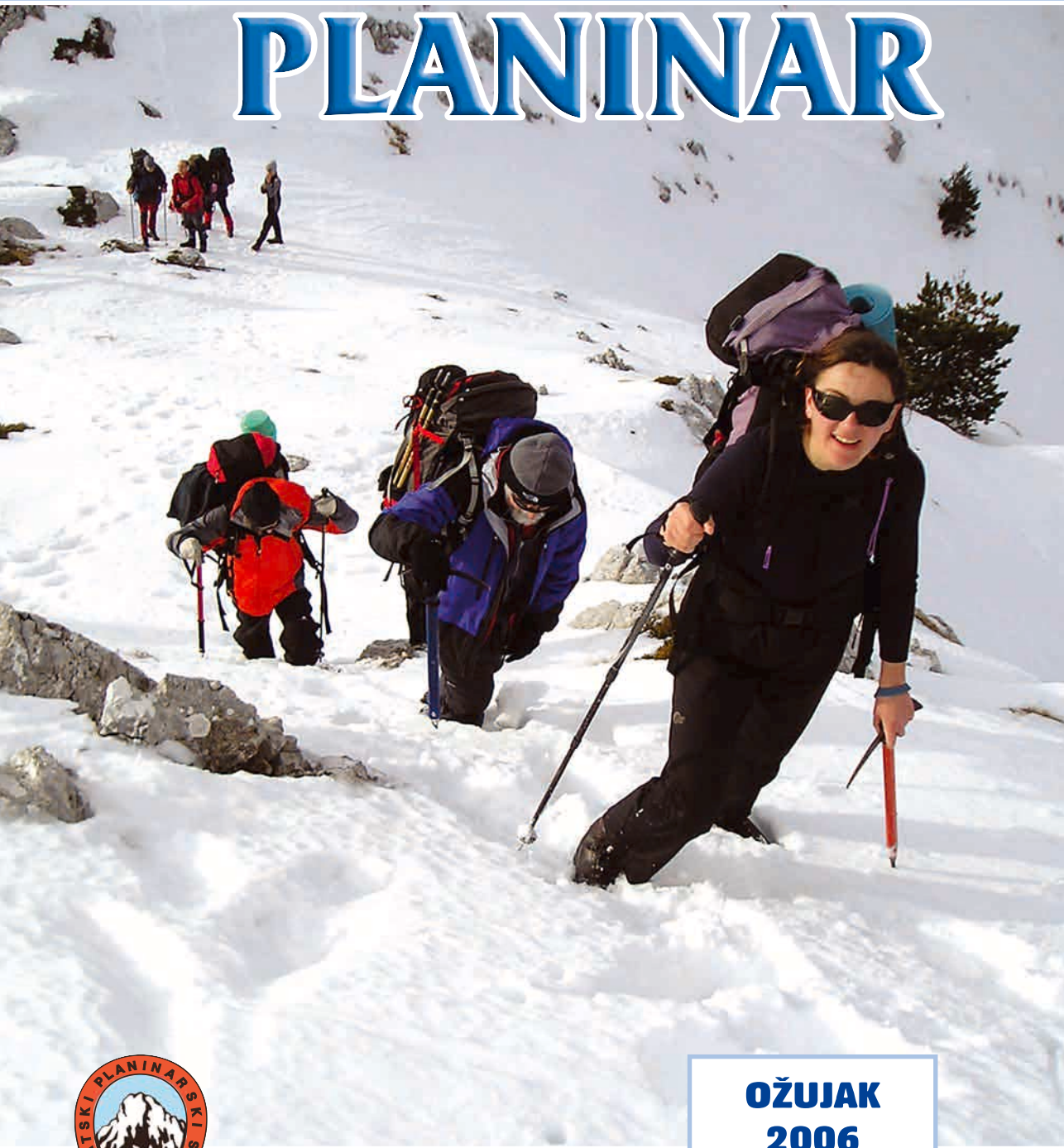
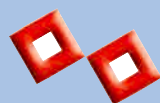

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOG
PLANINARSKOG SAVEZA

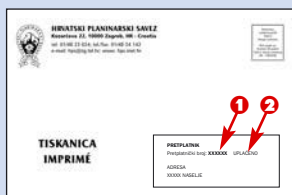
OŽUJAK
2006

3

»HRVATSKI PLANINAR« – ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA »CROATIAN MOUNTAINEER« – JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

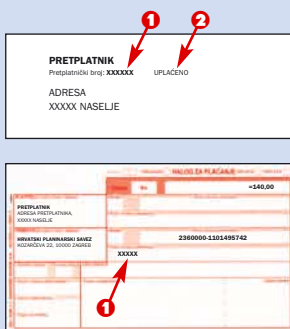
ČASOPIS »HRVATSKI PLANINAR« izlazi u **11 brojeva** godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj). Prvi broj izašao je **1. lipnja 1898.** Časopis nije izlazio od 1919. do 1921. i od 1945. do 1948., a od 1949. do 1991. izlazio je pod imenom **»Naše planine«.**

PRETPLATA za 2006. godinu iznosi **140 kuna** (za inozemstvo **35 eura**). Pretplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskog planinarskog saveza **2360000-1101495742**, pri čemu na uplatnici, u rubrici **»Poziv na broj«**, mora biti upisan **Vaš pretplatnički broj**. Pretplata za inozemstvo uplaćuje se na račun **SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236**, također uz poziv na pretplatnički broj.

VAŠ PRETPLATNIČKI BROJ (1)

otisnut je uz Vašu adresu, koja je nalijepljena na omotnici za slanje časopisa. Nakon uplate, uz adresu ćete moći vidjeti naznak o obavljenoj uplati. Tako možete provjeriti je li Vaša uplata za tekuću godinu uredno primljena i evidentirana u Hrvatskom planinarskom savezu (2).

NOVI PRETPLATNICI, odnosno zainteresirani za primanje časopisa, trebaju se pismom, telefonom ili e-mailom javiti Hrvatskom planinarskom savezu. Za nekoliko dana poštom će primiti uplatnicu i brojeve koji su izašli od početka godine, a zatim će, nakon uplate, svaki mjesec na svoju adresu redovno primati svoj primjerak časopisa.

CIJENA POJEDINAČNOG PRIMJERKA je **15 kuna** (+ poštarina).

SURADNJA: Prilozi se mogu slati posredstvom e-maila ili poštom. Krajnji rok za primitak priloga je deseti dan prethodnoga mjeseca (20 dana prije izlaska broja). **Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova**, posebno dužih priloga. Svi se primljeni materijali na zahtjev vraćaju autorima. **Prednost imaju** prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili disketi, ali ne unutar Wordovih dokumenata!).

STAVOVI i mišljenja izneseni u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskog planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

CJENIK OGLAŠAVANJA šaljemo zainteresiranim oglašivačima na zahtjev.

NAKLADNIK

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@inet.hr
<http://hps.inet.hr>

UREDNIŠTVO

e-mail adrese za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@vip.hr
hrvatski.planinar@gmail.com

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Alan Čaplar
e-mail: caplar@vip.hr
mob.: 091/51-41-740
tel./fax: 01/48-17-314

UREDNIČKI ODBOR

Damir Bajs
Darko Berljak
Vlado Božić
Faruk Islamović
Goran Gabrić
Željka Kasapović
Zdenko Kristijan
Branko Meštrić
Krunoslav Milas
Željko Poljak
Robert Smolec

LEKTURA I KOREKTURA

Željko Poljak
Radovan Milčić
Goran Gabrić

TISAK

Ekološki glasnik, Donja Lomnica

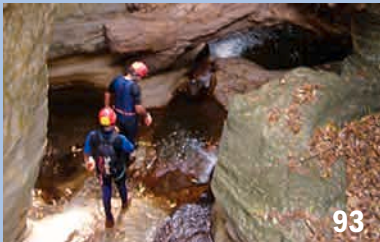
ISSN 0354-0650

82

Vječni Mosor

88

Marmolada, kraljica Dolomita

93Karlovačka speleološka
ekspedicija u Meksiko**106**

Čempresi

TEMA BROJA

Mosor

SADRŽAJ

Vječni Mosor	82
Fea Munitić	
Marmolada (3342 m), kraljica Dolomita	88
Tvrtko Pervan	
Meksiko je zemlja koja se ne zaboravlja	93
Martina Borovec	
Priče u kamenu	100
fotografije: Marijan Wilhelm	
Izbjegimo smrzotine	102
Dario Švajda	
Čempresi?	104
Branko Meštrić	
Zgode i nezgode s planinarskih putovanja	106
Vanja Radovanović	
Ono što nas čini sretnima.....	110
Alan Čaplar	
Gorsko spašavanje	112
Tko je što u hrvatskom planinarstvu	114
Planinarski putovi	115
Speleologija	116
Pisma čitatelja	116
In memoriam	117
Vijesti	118
Kalendar akcija	120

SLIKA NA NASLOVNICI

Na biokovskom grebenu

foto: Matko Jurčević

Vječni Mosor

Fea Munitić, Split

Gleda li Splićanin ili Splićanka u jutarnje rumenilo, gleda u Mosor. Pilji li u sporo mjesečevo obljenje, pilji u Mosor. Brid zbog kojeg ne može učas dogledati slučenu puninu uštapa, odsječak je strpljiva Mosorova grebena negdje između Ljubljana i Kozika. Zuri li u kliški zjap, zuri i u zapadno Mosorovo rame, dugi krak grebena koji se spušta u prag kliškim vratima i tvrđavi.

Sve su splitske zore mosorske nevjestice. I zlatoruhe i plavičaste. One maglom zakoprene, kao i one mrazom požurene, što se staklećim stazama, burom skraćenima, otpuhuju s visina u predbrđe.

Nekad davno, o čemu znam samo od mosoraških veterana, na Mosor se kretalo pješice iz grada Splita. Markirana planinarska staza počinjala je, grubo rečeno, na nultoj nadmorskoj visini, a uspon do planinarskog doma trajao je satima i nije mogao biti kraći. U današnjim uvjetima, iz osobnog automobila ili autobusa, na klupu u planinarskom domu može se stići za četrdesetak minuta. Ni taj uspon ne može trajati bitno kraće ako imate milosti prema vlastitim plućima. Uostalom, tako »naređuje« natpis na golemoj ploči kod autobusnog okretišta u Sitnom Gornjem: planinarski dom – 40 min.

Do Sitna Gornjeg, najpopularnijeg polazišta za uspone na Mosor, vozi autobus br. 28: Split – Sitno Gornje – Dubrava. Umjesto s Pazara, kao donedavno, i on kreće s kulturnijeg i prostranijeg polazišta svih prigradskih autobusa, s »vlaške stanice« na Sukošanu. Za vrijeme planinarske sezone, a to je jesensko, zimsko i proljetno razdoblje, slobodnih je mjesta u autobusu uglavnom dovoljno. Za ljetnog tromjesečja broj duša u autobusu značajno opadne, sve se sa na mještane i tek nekolicinu tvrdovoljnih mosoraša. Nije se jednom dogodilo da se u vožnji, naročito sredinom nekog od srpanjskih

ili kolovoskih dana, svi putnici (ma, uključimo i vozača!) mogu izbrojiti na prste jedne ruke. Ili samo palcem (sad isključimo vozača, nismo autostoperi).

Bilo kad i kako bilo, planinar mosoraš koji se ukrca u autobus pozdravi poznate, sjedne po

moćnosti uz prozor, ruksak nabije između koljena i sjedišta ispred sebe i zažmiri. Mirne duše, ali samo prvih petnaestak minuta vožnje, koliko autobusu treba da se dovuče do Šina. Otprilike kod Šina postaje svejedno gleda li se kroz prozor ili ne, jer odatle vidljiv prizor u skladu je s onim ozorivim u očnim kopcima – lijepa zapadna pleća Mosorova tijela.

Mosorom od zapada prema istoku

Tisućmetarski Mosorov greben počinje Debelim brdom. Ono je njegov najzapadniji vrh. Nalikuje na tjeme stošca raskrečenog u tri kose. Na južnijim dvjema, zelenijim i oblijim, goli se samo prednji obronak one srednje kose

što se diže iz Klis Kose, točno tamo gdje su ga kamenolomci odgrizli.

Grebenasti Medvedak sjeverni je, najdulji krak. To je onaj što pravi zapadnu Mosorovu obzorsku crtu i desni spust kliškog procjepa. Njegovim škrapama, pločama i pri vrhu golemim oblim stijenama vodi jedna od najljepših mosorskih planinarskih staza. Prilazi mu postrance, iz zamosorskog Klis Grla i ljupko zbije-nih Mihovilovića.

Odatle, iz podnožja promatrano, Debelo brdo i ne izgleda toliko debelo. Možda bi mu bolje pristajalo ime Oblo brdo, makar se ni ta oblost ne nameće oku koje još nije dospjelo ni do skretanja na žrnovsku cestu. Kad se zaobiđe

Krš Mosora prošaran slikovitim zelenilom pruža jedinstvenu sliku

ALAN ČAPLAR

Mosorski putokazi

kamenolom na rubu petstotinjak metara visokog Peruna, prolazi se kroz naselje Žrnovnicu te uz Dvore pored kojih vodi put do izvora rijeke Žrnovnice. Izvor nije moguće vidjeti s ceste, ali iznad ruba borovine u kojoj žubori Žrnovnica vide se Amižići, posljednje i najviše žrnovske kuće, među kojima počinju staze prema starim mosorskim selima, Mihanovićima i Lolićima. Jedna od staza nosi ohrabrujuće ime – Vražji uspon. Najljepše se vide Mihanovići, šaćica kuća sa stijenom za leđima, a za njim se bijeli Sedernik, izvor s kamenicom. Lolići se naziru u daljini, a sasvim desno, istočno, može se vidjeti kapelica sv. Nikole.

Ovi su zaselci odavno bez stalnih žitelja. Trag negdašnjeg življenja u njima održavaju toplim dvije mihanovičke kuće i poneka lolička, uglavnom samo vikendom. Naime, odavno trasiran, a prije nekoliko godina i probijen požarni

put, što siječe poprijeko od Sitnog Gornjeg do Kučina, čini ove zaselke lakše pristupačnim pa njihove kućice opet dobivaju krovove, bude se odavno usnuli pragovi, grade i poneki novi. U Mihanovićima i Lolićima sve je češće živo... Čarobno zaspali smijeh ovih mjestašaca dobiva neko novo lice.

Od Dvora pa do Sitnog Donjeg, cesta se pruža manje-više ravno uz Sitanski potok. Ovo suho korito zatvaraju dva supružena brda, sjeverno Gradac, južno Sridivica. Da je njime nekoć tekla voda, svjedoči stari mostić na mjestu gdje cesta gotovo pod pravim kutom skreće oko gradačkog trbuha u Sitno Donje, dublje u Mosor. Odatle počinje ozbiljnija uzbrdica, što meandira sve do oštrokutog zavoja u Sirotkovićima. I dok se autobus na okretištu »u tijesno« bavi zavojem, rastvara se širok panoramski vidik na sva brda što su sad ostala ispod i iza. Perun i s njime južno ulančena Mošnjica pokazuju svoje grebene i sjeverna lica, a jug i more ostaju za leđima dok se u blagom usponu primičemo velikom zavoju udno Makirine. S desne strane na golom tjemenu je splitska zvjezdarnica Zvezdano selo, a ubrzo se zatim na okretištu pod gorostasnom lipom u Sitnu Gornjem izlazi iz autobusa.

Nekoliko mosorskih, planinarskih i starih seoskih putova vodi iz Sitnog. Putokazna tabla na autobusnoj stanici popisala je moguća planinarska odredišta i udaljenosti do njih. Onima kojima nije cilj stići Nekamo i Štoprije, ona je samo djelomičan orijentir, jer Mosor je prošaran stazama pa svatko može pronaći neku za sebe. U smjeru Debelog brda, Klisa, Lugarnice, vrha Ljubljana i zamosorskih Kotlenica i Dugopolja, a zaobilazeći planinarski dom, markacija se zapućuje kamenjarskim stubištem usječenim u Strmicu odmah s parkirališta, na zapadnom izlazu iz sela. S istočne strane Sitnog polazi također staza prema domu, ona preko Stinice, s koje se odmah može skrenuti i udesno, prema zamosorskom Docu, odnosno prema Koziku.

Putovi, puteljci, bespuća

Posebnost mosorskih putova, barem većine njih, jest da se naslućuju ili samo naziru. Šetač može poznavati put kojim je već gazio, može znati kuda prolazi, kud vrluda i kamo vodi, a da

ga ne razabire. Ono što vidi, samo je perspektiva u koju će uroniti nastavi li ga slijediti. Naravno, ima i onih čija se prosječenost i ogoljenost izdaleka uočavaju. Ima i onih što iznenađuju svojom položenošću po nečemu što se planinaru doima nepregazivim.

Za početak – do planinarskog doma. Planinarski dom najstarija je i najpopunjenija rubrika mosoraštva, najprostranije okupljalište i dobar krov mosoraškim društvenim zbivanjima. Oba mu bočna prilaza vlaže izvori – zapadno mali Novak, istočno Ljuvač. Južni prilaz osjenjen mu je borovinom što se spušta raskriljujući livadne zaravni s namaknutim jablanovima i vrbama, njih nekoliko.

Zaleđem doma brazde »gornja staza« za Lugarnicu i dvije što se penju prema Mosorovu grebenu. Šipač je prostrana draga duž njegova podnožja. Presijecaju je oba puta što iz doma vode na vrhove, izravni prema Vickovu stupu i onaj što se od Ljuvača blago uspinje podno Istarske glavice prema Velikom Kablu.

Kao i većinu gornjomosorskog tla, tako i šipačke dolčice i brežuljke obrastaju mahom međunčevi i makljenovi šumarci, gajevi bjelograbića, trnjaci šipurike, žilavi jasenovi guštici i šibici, zabusenjene livadice i poljca odijeljena stijenjem. Istočni dol drage, ukraj ovećega kruž-

nog poljca, propada u golemo ždrijelo jame Gajne. S kraja na kraj, Šipač je nedogledan.

Kamena Lugarnica, utaknuta u stijenje lugarskim trudom prije nešto više od stoljeća, zgomljena u svojoj devedeset drugoj i potom obnovljena, drugo je planinarsko odredište. Zašto su je lugari baš ovdje sazidali, koji su ih razlozi navodili da se odluče baš za ovo mjesto? Oni koji ne znaju mogu svakojako nagađati. No, jedan jedini pogled od kuće na krajolik pred njom dovoljan je da opravda njihov izbor. Oči gladne zelenoga neće daleko kružiti jer se tik pod kućom prostire pitomo Razdolje, s juga zaklonjeno grebenom.

Za slađenje zamosorskim krajobrazom, od Lugarnice se lako stiže na zapadni Mosorov greben, na Debelo brdo ili nešto bliži Kunjevod, ili pak na srednjomosorski Ljubljan. Premda Ljubljan nije najviši vrh Mosora, zamosorcima se doima upravo takvim jer im je primaknut.

Put za Ljubljan odvaja se od »gornje staze« što s Lugarnice vodi prema domu. Prvo se uspinje grmljacima i šumarcima, potom kroz skrivene zavalice s juga zasjenjene krošnjama i stijenama, a onda izbija na zaravan podno Ljubljanove glave. Odavde vodi kozja staza do Ljubljanova zatiljka, odmaknutog od brida istočnoga grebena. Ljubljan je licem okrenut

ALAN ČAPLAR

Gornje Sitno i Zvezdano selo

prema Zamosorju pa s njega pogled plovi u krajobraz zaokružen obrisima Promine, Svilaje, Dinare, Troglava, Staretine, Kamešnice, Tušnice, Vrana i Čvrsnice.

Mosor je na ovome mjestu prava raskoš vriskova mirisa i uskovrčanoga krša. Ma, nema što! Ovo je prijestolje u kraljevstvu kamenjara boje bilušine i kaduljina lista!

Greben i vrhovi Mosora

Put što vodi iz doma prema Koziku prati trbuh brijega pored Ljuvačkog izvora. Dolje i desno od njega steru se ravne Poljičine, ledine ukrašene s nekoliko golemih uspravnih kame-nova. Na jednomu od njih, monolitnoj Gljivi, postavljene su spomen-ploče četvorici stradalih alpinista. Oдавде put uranja u lugiće, među do-love i polja, od kojih je najveće Igralište. Uz njega je odvojak staze za Sitno i Dubravu koji stiže do Velikoga Kabla, otprilike na trećini puta do Kozika. Tu, na ledinici, zaklonjena šu-markom, postavljena je prije desetak godina i treća planinarska kuća, sklonište »Kontejner«. Otkad je »palo s neba« (spušteno je helikopterom) kao željezna kutija, stalno se oprema i uređuje zahvaljujući trudu i volji vrijednih mosoraša.

Stotinjak metara iza Kontejnera dopijeva se na prag prostrane, duboke zavale. S juga je

zaklanja Uska, lučni grebenski opružak što se svijja od vrha Botajne naovamo. Staza prema Koziku ne ide njime, već dijelom kroz zavalu iz koje se uspinje pod Botajnom, a onda gotovo u cijelosti prati greben. Tek se na jednome mje-stu rashlađuje uranjajući u šumu hrasta zaja-stučenu mahovinom i lobarijama, krupnim pločastim lišajevima.

Kozik ili Sveti Jure posljednji je Mosorov tisućmetraš. Ovdje sve strši, njegova glava nad krajem dubravske doline i kapelica sv. Jure na njemu, pa se od svih Mosorovih vrhova doima najvrhunskijim. Pogled s vrha pada na sure kli-sure Cetinog toka, na Gata, Bilu, Kupinovac, Rastovaču i Rašeljku, na omišku Dinaru, te na zbijenu biokovsku tjelesinu.

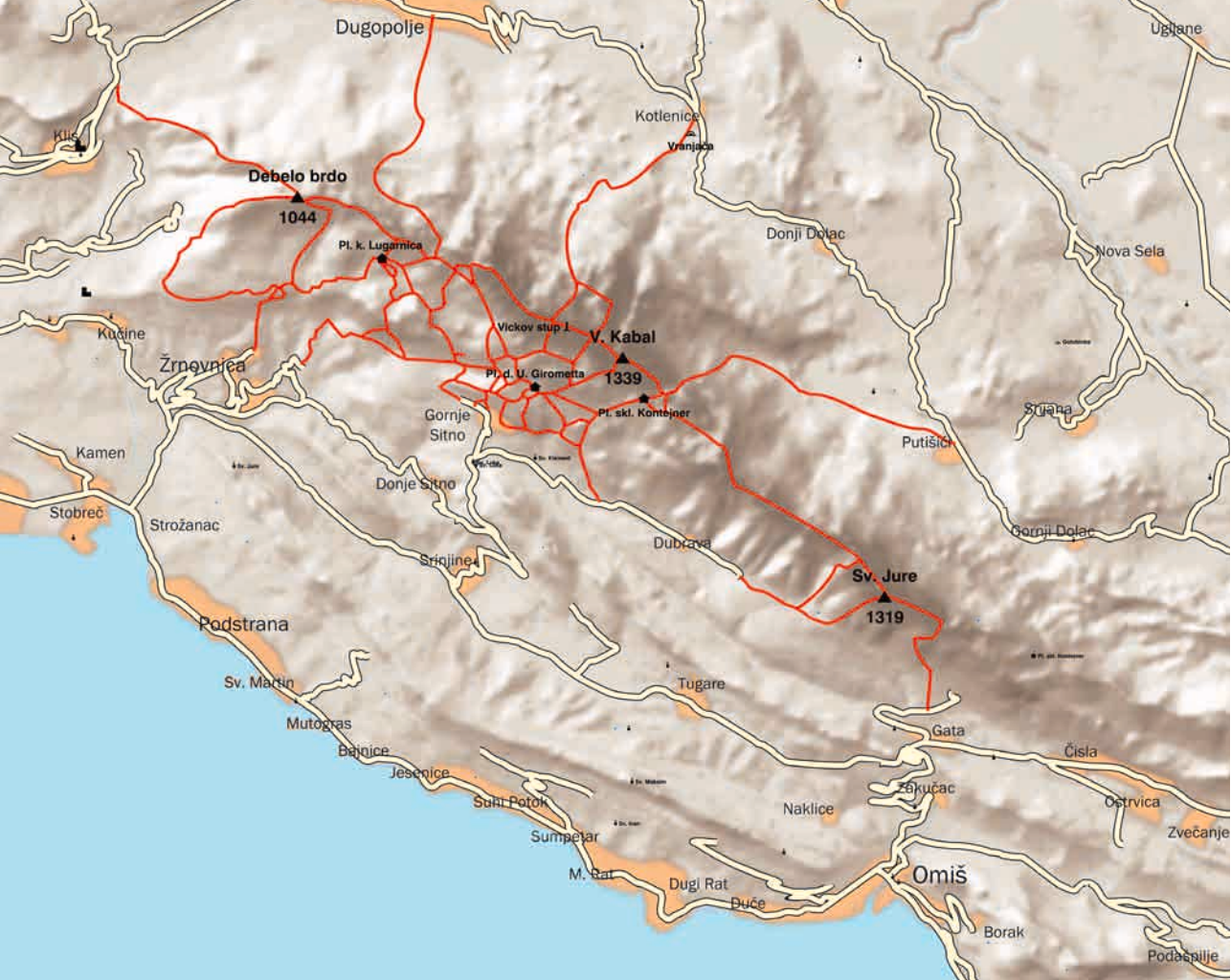
Mjesto gdje stari prekomosorski put doseže najveću visinu planinari zovu Ljuto kame, premda prijevoju nije sačuvano nikakvo ime. Prijevoj Ljuto kame, penje li se k njemu s juga, samo je pri vrhu ogoljen. Tu se zemljanom i za-travljenom putu otvaraju stjenovita vrata iz-među Velikog Kabla i Velima.

S dolačke je strane prijevoj strmiji pa se stari put po njemu blago uspinje izvijajući se i vijugajući gorom. Dospjelima na prijevoj, s ove se strane ukazuje dubravska dolina i njezini južni zagravnici – odručeni Makirina i Očur, čiji

ALAN ČAPLAR

Vidik s vrha Velikoga Kabla duž grebena Mosora prema Koziku

štitovi tvore pločasti prijevojić Daske. Dno dubravskog udolja ne vidi se od brda pred njim.

Mosor udiše svojim sjeverom. U njegovim osojnim obroncima, strmijima od južnih, zije-vaju grkljani kraških jama i špilja, Snižnice, Lebrduše, Dane, a dalje, sjevernije, onih broj-nih dugopoljskih, kotleničkih i dolačkih: Sika-vice, Duderine, Golubnjače, Vilinske i Vranjače.

Planina za svako doba

Tijekom stotina godina na Mosor su se uspinjali naseljenici, pastiri, kopači, drvosječe, svećenici, lovci, lugari, zemljomjeri. Potom su došli prirodolupci, planinari, jamolupci, zvjezdolupci, hodolupci. Gledajući prven-stveno, ali ne i jedino, iz splitske optike, Mo-sor se pričinja konačno uhvaćenim u mrežu »izletništva« kroz čije šarenilo i gustoću pla-

nina viri i diše kao šetalište, odmaralište, vjež-balište, opuštaliste, roštiljalište, pjevalište, čupalište, tragalište, lovište, motrilište, molili-šte, smetište, čistilište...

Poštovati Mosor znači poštovati sve što u njemu zateknemo. Mosor je podjednako i ra-njena Ljubljanska glava i izvor Živica i jato ćur-lica, par prepelica, samotni poskok i roj mušica. Mosor je mirisna lipa i krhki zagrebivi jastučić ksantorije na kamenu i žestac sunčeve zrake, i onaj ljubičasti munjin. I kiše i vjetrovi u koje vode neoznačivi putovi. Ma, naravno! Uvijek se spremno, »ko iz lovačke puške«, kaže: koje li ljepote! No, prije nego što puška opali, ranjava pitanje koliko je uistinu razorna istinitost riječi koje mi je nekom prilikom šapnuo jedan mješ-tanin: »A šta će sva ova lipota ako niko ne dolazi vamo?«

Marmolada (3342 m), kraljica Dolomita

Tvrtko Pervan, Slavonski Brod

Od svih alpskih tritisućnjaka dva su odvijek posebno »golicala« moju maštu. Prvi od njih, najviši austrijski vrh, Grossglockner (3798 m) »pao je« još 2002. godine, u početku rada Visokogorske sekcije HPD »Diljgora« iz Slavanskog Broda. Grossglockner je doista opravdao sve što sam o njemu čuo: markantan, lijep vrh i dosta težak uspon, naročito u vršnoj stijeni gusto načičkanom planinarima sa svih strana svijeta.

Najviši vrh talijanskih Dolomita, 3342 metra visoka Marmolada, međutim, iz raznoraznih razloga došla je na red tek u ljeto prošle godine i iznenadila me blagošću svojih padina i jednostavnošću uspona. Stoga odlučih toplo preporučiti uspon na ovaj vrh svima koji žele

»upisati« kakav poznat alpski vrhunac u svoju biografiju, a nemaju preveliko alpsko iskustvo. Istina, put do njega je dosta dugačak, ali ljepota krajolika (nevjerojatno lijep vidik s vrha) i neobičnost te kratke glečerske ture opravdavaju sav uloženi trud (i novac!).

Evo, dakle, nekoliko naputaka za lakše snalaženje u Dolomitima!

Za početak se trebate naći u Cortini d' Ampezzo – mi smo tamo stigli preko Ljubljane, Kranjske Gore, Tarvisia te dolinom rijeke Aupa (sjeveroistočna Italija), uglavnom zbog pejzaža i da uštedimo na cestarini, ali pretpostavljam da je jednostavnije doći s juga, autocestom preko Belluna. Sama Cortina nije ništa posebno: mnogobrojni, istina lijepo uređeni pansioni i

TVRTKO PERVAN

Savršen dan za uspon na Marmoladu

alpski hoteli te bezbroj turista; okolni vrhunci mnogo su zanimljiviji.

Polazišna točka za uspon na Marmoladu je 2000 metara visok prijevoj Fedaia, do kojega iz Cortine i nije lako doći; prva prepreka je nedostatak putokaza na nekoliko raskrižja lokalnih cesta, naročito na samom izlazu iz grada – zato se valja koristiti auto-kartom novijeg datuma i usredotočiti se na put. Druga nevolja su brojni zavoji (nadam se da ne patite od mučnine pri vožnji!) kojima se treba popeti i spustiti s nekoliko visokih planinskih prijevoja. Na njima je gust promet, a posebno valja obratiti pozornost na bezbrojne motocikle što se u sekundi, naoko niotkud, pojavljuju ispred, iza i sa strane vašeg automobila. Kad ugledate planinarski dom na prijevoju kraj isušenog jezera, još niste stigli: kilometar-dva dalje je veliko umjetno jezero (Lago di Fedaia) i dugačka brana. Preko nje morate prijeći i parkirati auto na jednom od nekoliko parkirališta u blizini donje postaje žičare.

Do planinarskog doma na gornjoj postaji žičare (Rifugio Pian dei Fiacconi, 2626 m) stiže se žičarom za desetak minuta (i tridesetak kuna).

TVRTKO PERVAN

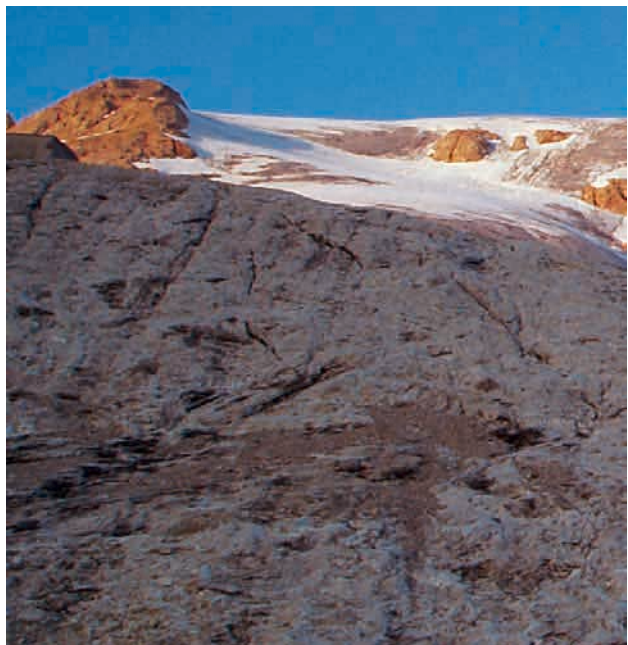

Dio golemog ledenjaka koji se polako otapa

Pješice će vam trebati laganih sat i pol. Staza počinje iza ploče na kojoj piše: »Zabranjen prolaz«(!?) Pozor: ako se dobro sjećam, žičara radi samo do 17 sati!

Dom na »Pian dei Fiacconi« je vrlo uredan, osoblje ljubazno, hrana solidna (špageti su 40-ak kuna, noćenje 12 eura uz popust s planinarskom iskaznicom). Dobro je najaviti se nekoliko tjedana unaprijed zbog moguće gužve. Opskrbnik doma zove se Guido Trevisan; tel. u domu: 0462-601412; e- mail: info@piandefiacconi.it. Sve gornje podatke možete ažurirati na www.summitpost.org, vjerojatno najboljoj svjetskoj planinarskoj web-stranici.

Za dvosatni uspon na glavni vrh potrebno je krenuti rano radi lakšeg i sigurnijeg kretanja po ledenjaku. Ipak, ne treba pretjerati. Mi smo na nogama bili u samu zoru, oko pet sati ujutro. Glavni vrh se vidi od samog doma, iako se posebno ne ističe među drugima. Želite li znati

koji je vrh glavni, raspitajte se u domu, jer svi su već bili gore. Prvih se pola sata blago uspinjete glatkim i (ako kiša ne pada) suhim kamenim pločama, a onda stupate na gotovo vodoravan ledenjak. Tu je potrebno navući dereze i uzeti cepine u ruke. Premda su na putu samo tri ili četiri uske ledenjačke pukotine, nije se loše navezati na užje. Slijedi jedan sat laganog, pa sve strmijeg uspona glečerom, do jedinog pogodnog mjesta za prelazak preko stijene. Ta se stijena nalazi na desnoj, zapadnoj padini udoline kojom se uspinjemo.

Već izdaleka nazire se »ferata« s čeličnim užetom dugim stotinjak metara, koje će vam olakšati uspon na sam vršni greben. Sama ferata je dosta loše postavljena (i to nekoliko dana prije našeg dolaska), užje je prenategnuto, stre-mi ravno uvis, a dobrih nogostupa nedostaje, ali sve to nije značajna zapreka za uspon.

Nakon izlaska na greben slijedi nekoliko stotina metara blagog uspona ledenjakom do željeznog križa na samom vrhu, koji se naziva Punta Penia (3342 m). Na vrhu vas kao iznenađenje dočekuje neugledna limena kućica zvučna imena »Rifugio Capana Punta Penia«. U kući, koja se otvara tek u devet sati (mi smo na vrhu bili već u sedam, ali smo dočekali domaćina), možete popiti čaj i druge napitke

Slavonci na vrhu Marmolade, 3342 metra nad morem

po paprenim cijenama. Može se dobiti i hladno pivo, no to vam ne bih preporučio jer vas čeka strm silazak niz feratu i ledenjak. Vidik s vrha je upravo fantastičan, naročito prema sjeveru na nestvarno oblikovan Pic Boa, susjednu Punta Roccu i druge dolomitske ljepotane.

Na Pian dei Fiacconi ne morate se vraćati istim putem kao što smo to mi ipak učinili iz čiste lijenosti. Naime, zapadno od vrha se spušta dugačka strma ferata kojom treba dvostruko više vremena za silazak od varijante kojom smo došli.

Što reći na kraju? Imate li tri dana slobodnog vremena ovoga ljeta, nešto novca, mrvicu iskustva u kretanju po zaleđenim padinama, barem jednog iskusnog planinara u društvu te jaku želju da vidite dolomitske ledenjake prije nego se istope, uputite se na Marmoladu i priuštite si izuzetan planinarski doživljaj!

Bistro jutro nad alpskim vrhovima i dolinskim maglama

Meksiko je zemlja koja se ne zaboravlja

Doživljaji s karlovačke speleološke ekspedicije u Meksiko 2005.

Martina Borovec, Zagreb

Meksiko je država na drugom kraju svijeta, površine 1.958.200 četvornih kilometara. Zemlja je to s neobično bogatom mješavinom tradicija i kultura. Nekadašnju drevnu civilizaciju Azteka u 16. stoljeću uništili su španjolski osvajači koji su vladali do 1836. kad je Meksiko stekao neovisnost.

Sve je to samo dio priče koja nas je privukla da odemo baš tamo. Želji da se uputimo u Meksiko pridonijela su i iskustva hrvatskih speleologa koji su sudjelovali na speleološkim ekspedicijama 1997. i 1999. godine. Sredinom 2004. Jela mi je spomenuo da bi on i Luca nagodinu išli u Meksiko, na što sam rekla da idem i ja. Tijekom godine javilo se dvadesetak zaintere-

siranih speleologa, no kako se ekspedicija približavala, tako su ljudi odustajali, što zbog financija, što zbog posla. Ostalo nas je devetoro. Sastanci, pripreme, popisivanje opreme, traženje sponzora, avionske karte... vrijeme je brzo prošlo. Vizu smo dobili dan prije polaska.

Drugi je dan ožujka. Hladno i maglovito jutro u Zagrebu, ispijamo lošu kavu u zračnoj luci. Na samom ukrcaju prtljage počinju nevolje, naime Bukva nije baš najbolje očistio karbitku i detektor pokazuje eksplozivni plin. Objašnjavamo svi u isti glas, a zbunjeni carinik nas pušta. U Londonu Piću oduzimaju akumulator za bušilicu, za to vrijeme mi švercamo ostale. U Mexico Cityju utvrđujemo da nam

BRUNO KONJEVIĆ

Jedno od tipičnih meksičkih naselja

DA MIR BASARA

Putovanje pick-upom po nepoznatoj zemlji poseban je doživljaj

nedostaje jedna torba, Basova oprema. Uvjera-vaju nas da je to sve O.K. (!?) i da će torba doći u Tuxtlu.

Konačno, nakon 31 sat putovanja stižemo u Tuxtlu Gutierrez, gdje čekamo našeg domaćina Paca da dođe po nas. Trpamo se u dva pick-up vozila i upućujemo dvadesetak kilometara sjeverozapadno u Ocozocoatlú – Zocalo di Coita gdje nas čeka stančić od 150 m² s dvorištem, kupaonicom, kuhinjom i dvoje Slovenaca

iz Kopra. Borut i Špela su u prolazu i bit će s nama par dana.

Do večeri švrljamo po gradu i kupujemo posuđe, plin, plinski rešo i ostale potrepštine. Na večer imamo otvorenje ekspedicije, dolazi Paco s obitelji i prijateljima. Pri prvom odlasku na kavu shvaćamo pravo značenje riječi *mana-na* (sutra), ali kako je ovdje sve *manana* – znači ima vremena. Kavicu čekamo dvadesetak minuta, a račun još toliko.

Sima de Las Cotorras – Papižja jama

Naš prvi teren u Meksiku, a već na makadamu prema jami stajemo jer je nešto »otišlo« na džipu (ulje iz kočnica). Nastavljamo malo sporije i dolazimo na impresivni jamski ulaz veličine 100×100 metara iz kojeg se čuje kreštanje jata zelenih papiga. Na dnu jame je šuma. Paco nam priča kako su tu boravili Zoque, ostavili otiske ruku, te po zidovima ucrtali zmije, položaje mjeseca i zvijezda... Baš kad nam je objašnjavao da su u jami vrlo agresivne ose koje su osjetljive na glasove pa da moramo biti tihi, začuo se krik Luce nakon prvoga bolnog uboda. Gotovo smo svi u toj strci bili izbodeni i više nam nije bilo do jame.

Predvečer nas Paco vodi na prezentaciju projekta La Venta u mjesto Jiquipilas. Bila je to prezentacija za promidžbu, turizam, zaštitu kanjona La Venta, speleoloških objekata i

BRUNO KONJEVIĆ

Impresivni ulaz jame Sima de Las Cotorras

arheoloških nalazišta, a mi smo bili reklama – stručnjaci iz Europe!

El Chorreadero, traverza duga 3500 i visoka oko 400 metara, zapravo je vodeni tok s mnoštvom skokova, tako da cijeli prolaz kroz objekt nalikuje podzemnom kanjoningu. Plivamo po podzemnom kanjonu, skačemo s vertikalna u bunare, prate nas visoki zidovi, a tu i tamo vidimo strop. Ludujemo kao mala djeca na bazenu bez roditelja koji bi nas upozorili na opasnosti. Na ulaznom dijelu borave tisuće lastavica koje su uneredile stijene tako da su prilično skliske. Izlazimo u park gdje nas čeka Luca i grupica rendžera naoružanih do zuba. Oni čuvaju izletišta jer dolaze mladi parovi, pa ulaze u špilju, a neki su i poginuli...

Sutra ide ostatak ekipe u Chorreadero, a mi imamo slobodan dan. Odlučili smo posjetiti Canon Sumidero, dug oko 40 km, čije su litice na grbu Chiapasa. Nakon vožnje šćemo po gradiću Chiapa de Corso, koji je prvi grad u Chiapasu. U njemu je navodno nađen najstariji pisani dokument u Americi.

Pauci, kukci i Kanal Hrvata u Špilji nade

Armando Zebadua selo je s 300 stanovnika na rubu *selve* (šume) El Ocote. Paco, Pić, Jela i ja stižemo u selo, smještaju nas u *casu ehidal*

(nešto kao zadružni dom, kuća u kojoj se rješavaju važna pitanja i kojoj imaju pristup samo muškarci). Paco nas predstavlja gazdi Estebanu kao ljude koji će im pronaći vodu. U tom trenutku mrzim Paca jer obećava nešto što nije sigurno. Promatraju nas s nevjericom, a mi, odjeveni u tajice, ne djelujemo baš uvjerljivo.

Ovdje ljudi nemaju dovoljno vode za svoje potrebe, što je ustvari ironično, jer ispod njih teku podzemne rijeke. Osjećamo se pomalo čudno, jer je Paco od nas napravio spasitelje, znamo da moramo pronaći vodu i napraviti dobar nacrt objekta s kojim će mještani otići općini da im napravi vodocrpilište ili nešto slično. Paco odlazi, naše je znanje španjolskog nikakvo, a osim toga, ovdje se govori Tzotzil (Zocil). To je stari jezik s malo španjolskog, no bez puno riječi dogovaramo se o svemu.

Ujutro nam donose hranu i krećemo prema špilji. Špilja se nalazi 8 kilometara u džungli. Slijedeći tempo naših hiperaktivnih vodiča, do nje stižemo za dva sata, uspuhani, znojni, mrtvi. Pić crta, ja mjerim, a Jela kreće s domaćinima unutra.

Već na samom ulazu pada nam mrak na oči. Ulazimo u nizak kanal (1 × 1,5 m) prepun pauka velikih poput šake, te nekih golemih kukaca koji mahnito trče po stijenama. Mislim:

ili ću sad dobiti infarkt ili se pomiriti sa sudbinom. Vidim da ni dečkima nije ugodno. Pić nas tješi da su kukci samo u ulaznom djelu, ali ulazni dio je uzak i dug 150 metara.

Do prve dvorane prate nas vodiči s baterijama i mačetama od kojih se ne odvajaju. Nastavljamo potragu. Na kraju glavnoga kanala je jezero sa stalnom razinom vode, što se dobro vidi na stijenama sa strane. Pronašli smo tragove da su tu već dolazili po vodu. Za vrijeme dok mi crtamo špilju, Jela istražuje jednu pukotinu koja prerasta u kanal, koji nazivamo *Rama de las Croatas* (kanal Hrvata).

Na izlazu iz špilje dočekuju nas domaćini i hrana. Najviše nas je oduševila činjenica da su raskrštili dva četvorna metra džungle za naš šator. Nakon što smo vidjeli dio životinja iz špilje, bili smo presretni što smo sa sobom uzeli šator.

Ujutro ponovo ulazimo u špilju da bismo nacrtali kanal Hrvata, no kako nismo došli do njegovog kraja stavljamo veliki upitnik na nacrt. Špilju nazivamo *Cueva Esperanza* – špilja nade (za vodom).

DAVIR BASARA

Cueva dos leones i kreditne kartice

U Coiti nas je čekao Bukva koji je dva dana bio sam jer je ostatak ekipe otišao posjetiti kanjon Rio la Venta. Zahvaljujući Pacovim planovima, dva dana gubimo na čekanje da nas odveze do sljedeće rupe, a za to vrijeme Pić dovršava nacrt Cueva Esperanza.

Cueva dos leones nalazi se pored malog sela San Jorge u kojem živi desetak ljudi u kućicama od bambusa i blata. Otkrivena je prije mnogo godina, topografski je snimljeno oko 1500 metara kanala i još nitko nije došao do kraja. Paco nam je rekao da su on i ekipa istražili još oko 2000 metara kanala, koji se i dalje ne smanjuje i ne prestaje.

Paco, Irving, Bukva, Pić, Jela i ja ulazimo u Dos Leones. Ulazni dio je okomica visoka 30-ak metara, nakon koje skidamo opremu i ulazimo u carstvo vode i blata. Špilja je prilično tamna tako da cijelo vrijeme provjeravamo karbitke. Razina vode je niska, a hodanje kroz nju je prestrašno. U mutnoj vodi je veliko kamenje i rupe, pa koračamo uz upozorenja »pazi kamen, pazi rupa!«. No, koliko god mi pazili naše cjevanice i koljena, one to teško podnose.

Za crtanje se dijelimo u dvije ekipe. Najveće veselje nam je duboka voda u kojoj bezbrižno plivamo, divimo se podzemnoj rijeci i beskrajnoj špilji, a nadlijeću nas veliki i bučni šišmiši. Izlazimo nakon 12 sati, oduševljeni kako je sve ovdje veliko – od životinja, kanala, jezera, siga do kamenja... Pregledavamo svoje bolne nožice sa smiješkom, iako nam nije do njega.

Sutradan nam se vraća ostatak ekipe iz kanjona, planiramo im doček. Odlazimo u Tuxtlu u kupovinu hrane za naš odlazak u kanjon. S punim kolicima stojimo u dućanu, dok nam gospođa objašnjava da naša zajednička Visa kartica ne radi, a Jela redom vadi kartice i konačno uspijeva platiti Amerikanom. Na bankomatu ispred dućana otkrivamo divnu stvar – Maestro radi! Poslijepodne stiže ekipa iz La Vente. Veselje, prepričavanje doživljaja uz veliko ushićenje; pokazujemo jedni drugima »ratne« rane i teško je reći čije su gore. Slušamo o prelasku 75 km kanjona, niskom vodostaju, prenašanju kanua, prevrtanjima, bivakiranju na pješčanim plažicama i stijenama. Pregledavamo snimljeni film, divimo se liticama i već se vidimo u istom tom filmu.

BRUNO KONJEVIĆ

Jedan od ulaza u Cueva de Ocuilapa

Cueva de Ocuilapa i kradljivci s autoceste u neoprenskim odijelima

Cueva de Ocuilapa poznata je od doba Zoqua, koji su živjeli na tom području i koristili je za vjerske obrede. Špilja ima oko 2000 metara kanala i tri ulaza, a glavni kanal je dug oko 1000 metara. Najzanimljiviji su sporedni kanali, koji su izuzetno bogati arheološkim nalazima. Nalazimo kamene zidove kojima je pregrađen kanal, ljudske kosti, kameno oruđe, keramičke posude. Jedan od ulaza u špilju nalazi se na autocesti, a cijela je smještena u njezinoj okolini i ispod nje, što je ujedno i jedan od razloga zašto je veoma opustošena. Dijelom špilje prolazi vodeni tok, taj dio su otišli pogledati Luca i Bas. Uglavnom, izašli su s druge strane autoceste pa su hodali u neoprenskim odijelima na 40 °C u krivom smjeru, naravno po autocesti.

Mi smo u međuvremenu nacrtali dio nacrta, poslikali i posnimili najzanimljivije nalaze i rad ekipe. Jednoglasno smo se zapitali zašto takav objekt nije zaštićen, no izgleda da je razlog što se toga meksički kolege jednostavno još nisu dosjetili.

Kako su nas nadzornici parka prirode El Ocote, s kojima je Paco bio lijepo porazgovarao, vidjeli na ulazu u špilju i na autocesti, dan poslije objavljena je vijest da krademo nalaze iz špilje – stvarno krasno!

Veličanstveni kanjon Rio La Venta

Iako smo mislili da nećemo imati vremena, odlučili smo potrošiti pet dana na prolazak jednim od najljepših kanjona na svijetu. Uputili

smo se nas petoro s tri kanua i skratili turu za 15 kilometara tako da smo preskočili dio kanjona bez vode i uštedjeli dan.

Abalon Castelleano, selo iznad kanjona, zadnja je postaja. Tu, u selu od dvadesetak stanovnika, imamo jedinstvenu priliku probati staro chiapaško jelo tamales. Tamales je grubo mljeveni mladi kukuruz s još nečim, a u sredini toga su meso, jaja, rajčica i, naravno, malo chillija. Sve to je lijepo zamotano u tu smjesu od kukuruza, pa u list od banane i tako pečeno – fantastično!

Za odlazak do kanjona unajmljujemo tri tvrdoglava konja koji nam nose opremu. Hodamo po plićacima, vučemo kanue i divimo se 800 metara visokim stijenama. S veslanjem smo se brzo sprijateljili. Polako počinju slapići, pa slapovi, a onda ipak izlazimo iz kanua i puštamo kanu da sam side niz slapčine. Bukva i ja razvijamo nove tehnike prelaska brzaka u »rikverc«, i to uspješno, dok se naš domaćin bori s neposlušnim kanuom nasukanim između stijena.

Među divovskim okomicama kanjona Ria La Venta

Trafo del Rio la Venta, visok 162 metra, jedan je od najvećih prirodnih lukova na svijetu

Promatramo stijene, gledamo ulaze u špilje koji se nalaze 100–200 metara iznad rijeke, a u kojima su boravili Zoque. Oni su bili vrhunski penjači.

Kako se dan bliži kraju, tako pokušavamo pronaći plažicu za spavanje, prolazimo pored manjih u nadi da ćemo naći neku bolju – i uspijevamo. Prve noći Jela hrabro odlučuje spavati vani na pijesku, no nakon desetak minuta dolazi u šator jer je pijesak pun nečega što gricka.

Poseban nam je doživljaj prolazak ispod jednog od najviših prirodnih lukova na svijetu. To je Traforo del Rio la Venta, visok 162, širok 30, a dug 700 metara. Tu ostajemo bar sat vremena i pokušavamo ga slikati iz svih mogućih

kutova. Skupljam kamenčiće za brata s najljepšeg mjesta u kanjonu. Paco nam priča o događaju iz 1981. godine kad je velika poplava poplavila skoro cijeli tunel. U poplavi je stradalo mnogo ljudi i stoke, a potopljena su bila i cijela sela.

Naša bajkovita vožnja se bliži kraju, kanjon se širi, voda je plića, ponovno vučemo kanue, s obala nas promatraju iguane, s drveća neke čaplje, strvinari, tu i tamo protrči nešto veće, za što nam je drago da nismo vidjeli.

Na ušću nas čeka domaćin s barkicom koji će nas prevesti preko Presa de Malpaso. Plovimo u tišini, bez komentara promatramo jezero, okrećemo se prema kanjonu. Nadlijeću nas pelikani koji se obrušavaju u vodu i padaju kao velike bove. Na obali trčimo u prvi »restoran« na pivo i klop. Djevojčica od kojih osam godina čisti ribu s velikim nožem, no više nas ništa ne može začuditi.

Za vrijeme našeg »odmora« u kanjonu ostatak ekipe je završio nacrt Cueva de Ocuilapa te nastavio istraživanja u Cueva dos Leones. Iako nisu došli do kraja, napravili su dobar dio nacrti i zastali u fosilnom dijelu, blizu površine gdje im je ponestalo zraka, što im je otežavalo kretanje. U međuvremenu su ih neki mještani pozvali da im istraže jamu u dvorištu sa slanom vodom. Bez spuštanja su istražili šaht i tri i pol metara vertikale do kanalizacijskog odvoda, te im nekako objasnili da ih to ne zanima.

I naša je ekipa imala svojih blistavih trenutaka kad smo istraživali dvije perspektivne špilje. U prvu su uspjeli ući samo vodič i Pić, a Kljus i ja nismo stali jer je duga ukupno 6 metara. Drugoj smo čak dali ime špilja Pizolita. Ulazna okomica je visoka 8 metara, a dolje je cijeli splet kanala od ukupno 20 m koje smo crtali u fetus-položaju. Tamo smo pronašli keramičku posudu i sve detaljno dokumentirali.

Povratak u našu stvarnost

Povratak u Armando Zebadua, predajemo gazdi Estebanu gotov nacrt Cueva Esperanze, razvlačimo nacrt preko premalog stola, svi ga promatraju, Pić objašnjava što je što. Oduševljeni su, plješću nam i pozivaju nas da dodemo opet istraživati ovu vrlo perspektivnu džunglu. Međusobno si zahvaljujemo, mi na svemu, a oni nama isto tako.

Sretna sam, napravili smo dobro djelo, promatrajući to veselje vidim da nekih najobičnijih stvari nisam ni svjesna, poput činjenice da je voda život. Ludo, zar ne?

San Cristobal de las Casas, gradić na nadmorskoj visini 2163 metra. Jedini smo putnici u autobusu. Izašavši iz autobusnog kolodvora vidimo prve bijelce – šok! Ovdje vlada turizam. Čudan je svijet siromašnih Indijanaca koji si ne mogu priuštiti prodajno mjesto na tržnici. Stoje pored stola kad jedete i guraju vam končani nakit pod nos, a ako vam ne uspiju štogod prodati mole za tortilju. Djeca čiste cipele, tenisice, ako treba i natikače, a s druge strane šeću turisti koji ne mogu potrošiti sav novac. Mi smo bili gringos koji su kupovali na tržnici, trošili lovu, ružili u *Revolution-baru*. To je bilo jedino mjesto u kojem smo mogli kupiti nešto osim hrane. Na kraju nismo otišli pogledati arheološki lokalitet Palenque i jahati na konjima među starim indijanskim selima, ali smo pogledali vrlo realističnu Uskrsnu procesiju, kostimirane Rimljane na konjima i Isusa koji vuče drveni križ kroz središnju ulicu. Na povratku smo iz busa promatrali Indijance kako iz iskopanih rupa kraj ceste skupljaju vodu.

Zadnji dan u Meksiku, kolektivno odlazimo u zoološki vrt u Tuxtlu da se nadivimo autohtonim vrstama koje nismo imali prilike vidjeti uživo. Žurimo se u Coitu prije zalaska sunca kako bismo snimili panoramu našega gradića. Pred sam odlazak idemo u Miucihuanu – prozvanu od milja »kod Miloša«, kako bismo pozdravili tetu i kupili još koji *ricas hamburgesas* za put. Pozdravlja nas cijela obitelj u nadi da ćemo im doći opet. Krenuli smo doma.

Coita – Tuxtla, Tuxtla – Mexico City, Mexico City – London, London – ... »Dame i gospodo dobrodošli u Zagreb...« Ne gledamo se, gotovo je naše putovanje, na rubu suza dolazimo do prtljage, nalazimo Basovu torbu koja se tu vrti tko zna koliko dugo.

SUDIONICI

- **Igor Jelinčić** – Jela, SO PD »Dubovac«, Karlovac – voda ekspedicije
- **Damir Basara** – Bas, SO PD »Dubovac«, Karlovac
- **Boris Bukovčak** – Bukva, SD »Karlovac«, Karlovac
- **Neven Bočić** – Plć, SD »Karlovac«, Karlovac
- **Tihana Boban**, SO PDS »Velebit«, Zagreb
- **Slaven Boban**, SO PDS »Velebit«, Zagreb
- **Luca Tanfoglio**, SK »Ursus spelaeus«, Karlovac i DNA Brescia, Brescia
- **Bruno Konjević** – Kljus, fotograf »Slobodne Dalmacije«, Zagreb
- **Martina Borovec** – Maka, SO PD »Željezničar«, Zagreb

ISTRAŽIVANJA

- ponavljanje **Sima de Las Cottoras** – 90m
- ponavljanje **El Chorreadero**, 3580 m, –365m
- kanjon **Rio La Venta**, 7500 m, –300m
- istraživanje i topografsko snimanje **Cueva Esperanza**, 1200 m, –119 m
- istraživanje i topografsko snimanje **Cueva dos Leones**, 5000 m, –45 m
- topografsko snimanje **Cueva de Ocuilapa** 1700 m, –20 m

SPONZORI EKSPEDICIJE

Grad Karlovac – gradsko poglavarstvo, Vodovod i kanalizacija d.o.o., Alstom d.o.o., Karlovačka banka, Niteh d.o.o., Komisija za speleologiju HPS-a, Obrtnička komora grada Karlovca, Županija Karlovačka, Izdavačka kuća Meridijani, Karlovačka pivovara, Planinarski savez Karlovačke županije, SD Karlovac, PD »Dubovac«, PD »Željezničar«; medijski pokrovitelj: Karlovački list

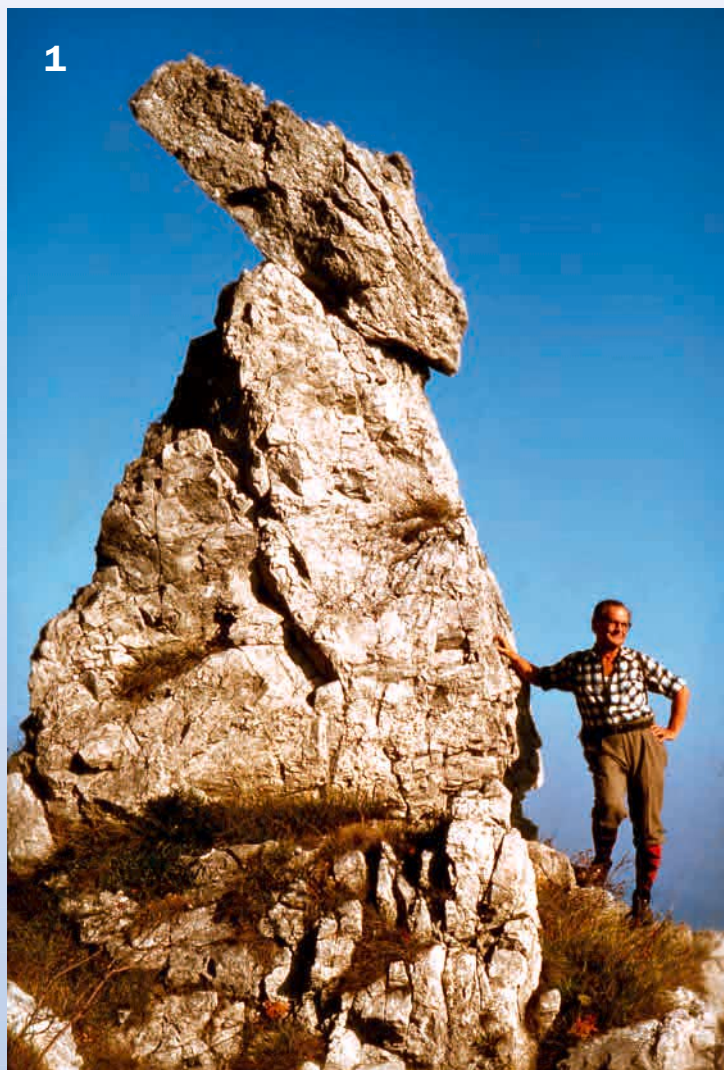
BORIS BUKOVČAK

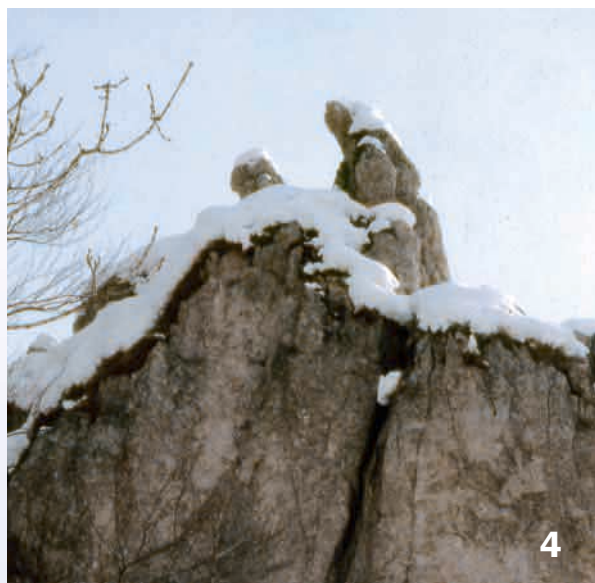
Priče u kamenu

fotografije: **Marijan Wilhelm**, Zagreb

NA SLIKAMA;

- 1 Dugouhi zec na Kopitniku
- 2 Šaputanje na uho (Samarske stijene)
- 3 Šampinjon u kamenu
- 4 Baka i košara na Ravnoj gori u Zagorju
- 5 Gmaz u Samarskim stijenama
- 6 Lutka navrh stijene (Bijele stijene, iznad Kapelice)
- 7 Deva na Bjelolasici

Izbjegnimo smrzotine

Dario Švajda*, Požega

Smrzotine su lokalne ozljede nastale djelovanjem niske temperature. Kako se planinari upućuju u raznim vremenskim uvjetima u planine, dobro bi bilo da se upoznaju s opasnostima koje prate izlete u zimskim uvjetima ili ture u visokim planinama.

Najčešće su smrzotinama zahvaćeni oni dijelovi tijela koji su izloženi djelovanju niske temperature i vjetra: prsti ruku i nogu, uške, nos i brada.

Najčešći faktori koji utječu na nastanak smrzotina su:

- neodgovarajuća i/ili manjkava zaštita od vjetra i hladnoće;
- uska obuća i odjeća – posebno cipele, rukavice, uzak pojas, faktor rizika može biti i nošenje prstena, ako on ugrožava cirkulaciju prsta;
- velika visina – krv postaje gušća zbog povećanja broja crvenih krvnih tjelešaca potrebnih za prijenos kisika pa je kroz noge i ruke usporjena cirkulacija;

OPREZA NIKAD DOVOLJNO

Obzirom na sve učestalija stradavanja planinara, Medicinska komisija Hrvatske gorske službe spašavanja je odlučila pojačati preventivni rad i edukaciju planinara i svih onih koji se bave bilo kojom vrstom aktivnosti u brdima. Zbog toga u Hrvatskom planinaru pokrećemo niz članaka koji će povećati znanja o opasnostima u planini, spriječiti povređivanje i smanjiti posljedice pravilnim primjenjivanjem prve pomoći. Prvi članak govori o smrzotinama, a nakon toga planiramo članke o sadržaju planinarske kutije prve pomoći, korištenju štapova na planinarskom pohodu, bolestima koje izazivaju krpelji, ujedu zmija, visinskoj bolesti, udaru munje, iscrpljenosti i pothlađivanju.

- postojeće kronične bolesti koje dovode do poremećaja cirkulacije, posebno cirkulacije ruku i nogu (šećerna bolest, kronični alkoholizam i sl.);
- prijašnje smrzotine koje su oštetile cirkulaciju: sljedeće izlaganje hladnoći dovodi puno brže do smrzotina;
- pušenje koje značajno sužava krvne žile.

Simptomi i znakovi

Prvi i najvažniji simptom smrzavanja je bol dijela tijela koje je izloženo niskoj temperaturi. Bol nas upozorava da cirkulacija nije u stanju osigurati prehranu i toplinu. Posljedica te pojave je odumiranje stanica. Ako u ovom trenutku prekinemo izloženost niskoj temperaturi, sve prolazi bez ikakvih trajnih posljedica. Zapamtimo: bol je alarmni znak koji sprečava nastanak trajnih oštećenja i posljedica.

Daljnji razvoj smrzotina je vrlo podmukao. Naime, bol nestaje pa mislimo kako je opasnost prošla. Ugrijali smo prste, a povreda se zapravo povećava. Na taj način, smrzotine u pravilu nastaju neopaženo, a težina oštećenja zavisí ponajviše o trajanju izlaganja niskoj temperaturi.

Postoje tri osnovna stadija:

1. Zahvaćeni dio tijela je bijel, hladan i bez osjeta (senzibilitet). Kod utopljanja u tom stadiju koži se vrati boja i crvenilo, osjećaju se lokalno bolovi, i uglavnom sve prolazi bez trajnih posljedica. Zahvaćena koža je nekoliko dana crvenkasto smeđa i podbuhla je.
2. Najčešće su zahvaćeni prsti nogu, ponajprije palac noge. Oštećenja su nakon ugrijavanja prepoznatljiva. Dolazi do jakog otoka,

* Dario Švajda pročelnik je Medicinske komisije Hrvatske gorske službe spašavanja

i stvaranja plikova, a koža je plavo-crvena. Moguće kasne posljedice ovih smrztina su lokalni poremećaji cirkulacije koji se manifestiraju povećanom osjetljivošću na hladnoću i velikim rizikom od bržeg nastanka smrztina, ako se ponovo izložimo sličnim uvjetima. Tada smrztine nastupaju brže i kod temperature koja nije tako niska kao prvi put.

3. Razmjer i stupanj oštećenja u ovom stadiju vidimo u potpunosti tek nakon nekoliko tjedana. Znakovi težine oštećenja su potpuni gubitak osjeta u zahvaćenom dijelu tijela kada ga definitivno utoplimo. Prolaskom vremena taj dio tijela je drven, suh, tvrd i crn, što su znaci potpunog odumiranja tkiva. U pravilu se odumrli dijelovi moraju kirurški odstraniti (amputirati).

Prva pomoć

Razlikujemo prvu pomoć koju pružamo na otvorenom i u zaštićenom objektu (npr. planinarskom domu).

Prva pomoć na otvorenom:

- osigurati zaštitu od vjetra (bivak vreća, rupa u snijegu);
- odvezivanje i olabavljenje odjeće i obuće;
- vlažnu i smrznutu odjeću zamijeniti suhom;
- dijelove tijela koji su izgubili osjet grijemo vlastitim tijelom, toplinom spašavatelja (stavljanjem pod pazuh) ili zagrijavamo kemijskim utopljivačima ili termoforom. Napomena: ako primjenjujemo utopljivače ne smijemo ih direktno prisloniti na smrztinu jer možemo pogoršati ozljedu);
- topli napitci.

Mjere u domu ili grijanom šatoru:

- ugrijavanje smrztina nema nikakvog smisla ako imamo unesrećenog sa pothlađivanjem cijelog tijela. U tim situacijama ugrijavamo cijelo tijelo, a tek nakon toga pristupamo tretmanu lokalnih smrztina.
- Topli i zaslađeni napitci s malo alkohola koji jako proširuje periferne krvne žile i jedino se u toj indikaciji, kada se nalazimo u ugrijanom zatvorenom prostoru, koristi i dozvoljava korištenje u planinskoj medicini.

- Ponovno ugrijavanje započinjemo sa vodenom kupkom koja je mlaka, topla onoliko koliko to ne izaziva bolove kod unesrećenog. Kroz pola sata temperaturu kupke podižemo na 38 °C zajedno sa aktivnim pokretanjem prstiju. Kupka završava kada se mogu pomicati prsti i kada se potpuno »otkrave«. Koža postaje crvena i sjajna, poput voska.
- Dijelovi tijela kao što su nos, brada uške grijemo vlažnim ručnikom također vodeći računa o postepenom ugrijavanju ručnika.
- Ako unesrećeni ima svoje vlastite lijekove protiv bolova može ih uzeti jer to smanjuje bolove prilikom ugrijavanja.

Planinari koji se izlažu zimskim uvjetima ili planinare u visokim planinama trebaju znati da ni u kojem slučaju ne smiju smrztine trljati snijegom, jer to pogoršava smrztinu. Dakako, ne treba uzimati alkohol izvan domova i grijaćih skloništa, jer se proširenjem krvnih žila pospešuje gubitak topline. Pogubno može biti i suho zagrijavanje nad jakim izvorom topline (peći, kamini i sl.). Također, zabranjeno je ugrijavati smrztine ako se planira transport ili silazak (ponovni boravak u hladnoj okolini). Treba znati i to da se dijelovi tijela koji se zalijepe za metal odmrzavaju mlakom vodom, a ne trgaju se na silu.

Preventiva i zaštita

Budimo svjesni opasnosti, jer bolest je podmukla, javlja se neopaženo, počinje tek kratkotrajnim bolovima i trncima nakon čega gubimo taj osjet. Kod ekstremno niskih temperatura i jakog vjetra smrztine nastaju u nekoliko minuta.

Kada smo dugotrajno izloženi niskim temperaturama (visoko gorje, višednevne ture i sl.) morali bismo stalno provjeravati stanje cirkulacije izloženih dijelova tijela (cirkulacija, osjet i boja). Treba sa sobom ponijeti dovoljno adekvatnih rezervnih rukavica, čarapa i kapa. Uputno je nositi i kemijske vrećice koje oslobađaju toplinu ako se izlažemo hladnoći i vjetru. I na kraju, ne zaboravimo najvažnije: smrztine vrlo često nastaju kombinacijom hladnoće i uske odjeće i obuće.

Čempresi?

Branko Meštrić, Zagreb

Miniseriju napisa o nedoumicama planinara pri susretu s izvjesnim biljnim vrstama pri štrapačiranju po brdima i dolovima zaključio bih još jednim pojmom koji je od naziva biljnog roda postao općim pojmom – čempresi. Ljudi su skloni sve bilje koje izdaleka izgleda kao čempres i smatrati čempresom, iako je često puta riječ o biljkama različitih

Čempres

rodova. Još je zanimljivije to što, ako se radi o kontinentalnim prostorima naše zemlje, čempresa gotovo i nema, pa je skoro sigurno da ono što ćete ovdje nazvati čempresom, nije čempres.

Što je zajednička karakteristika biljaka koje nalikuju na čemprese? Najprije, to su biljke iz skupine četinjača, ali koje umjesto tipičnih iglica (borovi, jele) imaju iglice preobličene u zelene ljuske i čvrsto prilegle uz grančice, koje posve prekrivaju. Svima im je i vrlo sličan stas – najčešće su to stupaste do stožaste forme vrlo kompaktnog izgleda. Izvana se i ne uočavaju pojedinačne grane, a kako poneke podnose i znatne ljudske intervencije u oblikovanju, često ćete ih u parkovima i na grobljima zateći u zanimljivim geometrijskim formama.

Na grobljima? Da, biljke nalik čempresima vrlo su česte u parkovima, ali naprosto su nezaobilazne uz groblja – bilo to čuveno varaždinsko groblje, poznato upravo po svojim oblikovanim »čempresovim« zidovima i oblicima (a zapravo se radi o američkim tujama) – pa do veličajnih prilaznih aleja ili ograda duž obale, koje nam već izdaleka pokazuju gdje je groblje.

E ovo potonje, to su uglavnom baš čempresi. Ako tujama i čempresima dodamo i treći rod – pačemprese, koje ćete najčešće sresti na kontinentu, dobili smo trojku koja neukom oku izgleda gotovo jednako, a dolazi iz tri različita biljna roda i međusobno nema rodbinskih veza.

Ima, međutim, nekoliko mjesta u našoj zemlji i nekoliko oblika koje baš nitko neće nepredvidjeti i krivo prisposodobiti. Crnozelenе vitke »strijele« pobodene u krajoliku Konavala ili oko Orebića, su nesumnjivo pravi ČEMPRESI. I kad se čempres spomene, svakom znalcu uvijek pred očima sine ova slika. Sjetite se toga kad sljedeći put krenete put Svetog Ilije – bilo onog s Pelješca, bilo onoga na Sniježnici.

Hajdemo najprije riješiti što je čempres i kako ga jednostavno razgraničiti od ostale braće. Najprije po lokaciji. Pravi čempres (*Cupressus sempervirens*) raste gotovo isključivo uz jadransku obalu, nešto malo na kontinentu – Sinj, Knin, Vrljika – a tek pojedinačni primjerci rastu u parkovima u unutrašnjosti. Izbliža, pak, čempres se nesumnjivo može prepoznati po svom češeru. Dojmljive kuglaste tvorevine, nimalo nalik češerima ostalih četinjača, jedino kod pravog čempresa svojom veličinom nadmašuju orah i ostaju na granama čvrsto zatvorene i po dvije godine dok ne dozriju, a potom još godinama otvorene.

Druga vrlo česta vrsta nisu pravi čempresi već pačempresi – dakle, lažni čempresi. Kod nas je najčešći Lawsonov pačempres (*Chamaecyparis lawsoniana*), očito imenovan po svom »otkrivaču« negdje na Pacifičkoj obali daleke Amerike. Izbliža ćete ga lako prepoznati po umanjenoj verziji češerčića – dakle, manje-više izgleda kao čempresov ali veličinom je bliže lješnjaku nego orahu.

Izdaleka je stvar malo problematičnija, ali vrlo rješiva. Ako ste na kontinentu i vidite nešto nalik čempresu – vjerojatno je to pačempres. Međutim, ako je vrh obješen, a i vrhovi grančica vise, tad je to sigurno pačempres.

Druge vrste, osim Lawsonova? Ima još sedam vrsta pačempresa, ali su kod nas vrlo rijetki. Veći »problem« za poznavatelje su kultivari, dakle uzgojeni razni primjerci različitih oblika, veličina i boja. Njih ima više od 200 i pačempres se smatra jednom od najraznolikijih ukrasnih vrsta.

A što ako vrhovi nisu prevješeni? Vjerojatno je riječ o tuji. Da bi čovjek bio sigurniji

valja se približiti i potražiti češere. Tuja naime nema češer koji bi ličio na čempresov, već češerčić koji se sastoji tek od nekoliko ljusaka. A koje je koja tuja – to je problem. Najčešće su američke tuje (*Thuja occidentalis*), ali ima dosta i orijentalnih. Osim ove dvije poznate su još četiri vrste, ali opet su ljudi umiješali prste pa je samo kod američke tuje uzgojeno preko 120 kultivara različitih boja i oblika. Kad na to dodate odlično podnošenje obrezivanja i oblikovanja, teško ćete po obliku prepoznati tuju.

Je li time gotova priča o »ljuskavolisnom« drveću? Zapravo i ne! Pogotovo ne za planinare. Postoje i biljke iz roda *Juniperus*, ili po naški – borovice (PAZI! borovnice su nešto sasvim drugo i iz njih se rade sokovi i marmelade). Neke vrste borovica vrlo su sklone svoje igličavo i bodljikavo lišće preobličiti u posve ljuskavo i time postati vrlo slične čempresima.

Svi znamo bar dvije borovnice po lošem – tko se nije izbo provlačeći se kroz šmriku na Mediteranu ili klekui klečicu u kontinentalnim planinama (plave bobice). Tko nije stradao od njihove arome u Antinoj brinjevači? E, njih dvije nisu sporne – vrlo su česte i uvijek bodljikave. Ali, pravi planinar morao bi znati da biljka ljuskavih listova na koju nailaze u visokim planinama iznad 1400 metara nema veze sa čempresom već je prva rodica borovici. To je planinska somina, ljuskava vrsta borovice, koja na europskim planinama dolazi i do 2400 metara visine, a kod nas samo do 1860 metara (bar teoretski). Isto tako, uz obalu možete naići na vrlo sličnu primorsku sominu. Za obje je zanimljivo da su vrlo smrdljive i vrlo ih vjerojatno ne biste željeli okusiti u brinjevači.

Pitate: ima li još sličnih biljaka? Ne pitajte!

<http://www.sumfak.hr/%7Edendrolo2/atlas.htm>

Pačempres

Somina

Tuja

Zgode i nezgode s planinarskih putovanja

Drugi dio

Vanja Radovanović, Zagreb

Nakon prvih nešto laganijih priča o zgodama vezanim uz prijevoz (a nisam još ni spomenuo kako je jednom cijela ekipa od osam planinara zaustavila traktor s prikolicom i povezla se od Ogulina do Bjelskog na putu za Klek!), stižu one malo teže i ozbiljnije. No, treba i njih čuti... i izvući pouke. Mislim da sam ih ja izvukao (kuc-kuc o drvo!), jer se nakon nekoliko mojih ozljeda i ozljeda mojih suputnika tijekom početnih godina planinarenja posljednjih godina nije dogodilo ništa slično.

Maksimirski maraton

Ova priča nema veze s ozljedama, ali je ipak treba čuti...

Oni upućeniji u zbivanja oko planinarskog svijeta (a tu ubrajam i čitatelje »Hrvatskog planinara«, koji je već pisao o tom fenomenu) već znaju dosta o planinarskim odnosno trekking utrka i maratonima. Kod nas je posljednjih godina dosta popularnosti pridobila Trekking liga Sedam planina (vidi <http://www.adventure-sport.net>) u kojoj se natječu planinari i maratonci u što bržem prelasku neke planine, uz obilazak usputnih kontrolnih točaka. No, manje je poznato da je takvih manifestacija bilo i u jugoslavensko doba, a najpoznatija je bila Fruškogorski maraton (koji i sad postoji, pogledajte na webu http://www.psdzeleznicarns.org.yu/frmaraton/fruskogorski_maraton.htm) pod tada prigodnim motom »82 kilometra za druga Tita«. O imenu nećemo raspravljati, no sam sadržaj, »planinarska utrka«, često je privlačio mlade i malo manje mlade planinare pune

energije i želje za dokazivanjem i ispitivanjem svojih granica, tako da i Zagrepčani nisu bili rijetki gosti tog maratona.

Davne 1990. godine, nakon jednog prelaske Medvednice s kraja na kraj u jednom dahu, nagovorili su me prijatelji na sudjelovanje u maratonu. »Ajmo malo, nije teško«, rekoše oni i mi krenusmo. I nije bilo tako teško – ishodio sam 82 kilometra u 17 netto sati hoda (23 sata, ako uključim i odmore), zauzeo sam časno stodesetdesetino mjesto (od više od tisuću sudionika). Nakon maratona nam zaista nije bilo više do nikakvih napora. Uvalili smo se u Novom Sadu u putnički vlak za Zagreb i lagano kunjali dok nas je vlak drmusao sve bliže i bliže kućama.

U to doba stanovao sam u blizini Dotršćinske šume i nije mi se uopće dopadala pomisao da ću morati prvo na tramvaj, pa na autobus i nakon toga još 15 minuta pješice do kućnog praga – da se mene pitalo, odabrao bih teleportaciju kao sredstvo putovanja... no, stvarnost je bila surova i morao sam protegnuti bolne noge i ukrcati se u tramvaj u kojem se ni tada kao ni sada nije često sjedilo.

Do Kvatrića je sve bilo po planu, no na Kvaternikovu trgu pozvao nas je tramvajac da izađemo iz tramvaja i da nastavimo pješice. Rekao je samo »Ne vozimo dalje«. »Eh, ti kvatrovi«, mislio sam i već proklinjao predstojeću šetnju do Svetica i najbližeg pogodnog autobusa. Krenuo sam i išlo je nekako kad su se mišići malo ugrijali. No, opća ulična atmosfera je bila nekako čudna – sve je bilo puno ljudi. U blizini stadiona NK »Dinamo« gužva je bila

još i veća... »Ah, još i to, utakmica«, pomislih i vidjevši gomilu ljudi na autobusnoj stanici odlučim krenuti pješice preko maksimirske šume pa – tko živ tko mrtav.

No, atmosfera u šumi bila je još čudnija – prvo sretah nekako nemirnu grupicu navijača sa šalovima i zastavama (u to doba navijački ekscesi nisu bili ni približno takvi kao sada) kako nekamo brzo hodaju umjesto da kao obično pripiti bauljaju po parku. Uslijedili su susreti s 2–3 grupice policajaca (milicajaca, odnosno murjaka u tadašnjem žargonu) koji su dosta opako djelovali. Hmm... Nakon toga su 2–3 grupice navijača protrčale, pa zatim opet poneka milicijska patrola. Uglavnom, sve je izgledalo kao da se igraju lovice po šumi.

To mi se nije baš sviđalo, pogotovo što sa svojim ruksakom i gojzericama očito nisam pripadao ni jednoj ni drugoj grupi, pa je moglo pasti i jednima i drugima na pamet da me malo nalemaj... čisto onako, iz sportskih pobuda. Stoga sam odabrao najskrovitije stazice koje sam poznao zahvaljujući svom djetinjstvu u tom kvartu i ipak izašao iz šume bez bliskih susreta s jednima ili drugima. Nije mi baš bilo svejedno za tog prelaska šume, no još me više mučilo što se u stvari događa.

Kad sam došao kući pitao sam roditelje što je na stvari, no nisu ništa znali, pa sam onda uključio radio i sve se razjasnilo. Cijeli ovaj događaj se odigrao 13. svibnja 1990., na dan kad se igrao derbi tadašnje YU-nogometne lige Dinamo – Crvena Zvezda i kad su se odigrali dobro nam poznati neredi i milicijska intervencija protiv Dinamovih navijača.

A sve baš na dan kad su me noge boljele više nego ikada u životu.

Nemilosrdne Julijske Alpe

Moj prvi pravi alpski izlet (i to odmah kao organizator!) bio je 1992. godine. Išli smo više-manje klasičnim smjerom Vrata – Triglav – Prehodavci – Špičje – Triglavsko jezero – Bohinj. Bilo je to pet dana poezije: sunce bez oblaka, daleki vidici, jedino je povećala gužva u domovima povremeno kvarila alpsku idilu.

Na drugi izlet se nije dugo čekalo i nas petoro prijatelja u srpnju 1993. krenuli smo posjetiti Škrlaticu, Razor, Kanjavec, Fužinske

planine i Krn. Prvi dan je bio kao iz kalendara, no, na žalost, na tome je i ostalo.

Sljedeći dan, kad smo se spremali iz Pogačnikova doma na udarni uspon na Škrlaticu, osvanuo je u oblacima. Krenusmo mi usprkos njima, no kad začusmo gromove u pola 9 ujutro, nije nas dugo trebalo nagovarati na povratak. Čekasmo i čekasmo kišu u domu, no od nje ništa. Na kraju se čak i malo razbistrilo pa smo nakon ručka krenuli na Razor i Planju oko kojih su se igrali oblaci. Ti su oblaci stvorili neke od najljepših prizora što sam ih vidio u Alpama. Vrhovi su osvojeni i vratili smo se u dom s mišlju da sutradan krenemo preko Pihavca i Luknje na Dolič.

No, jutro je opet osvanulo oblačno pa sam se odlučio za »ziherašku« verziju preko Bivka pod Luknjom. Jest da je dosadnije, ali je makar

VANJA RADOVANOVIĆ

U Julijskim Alpama (kod Planje)

sigurnije ako opet zapucaju gromovi ili krene kiša. Krenusmo mi dolje, kad li se nakon pola sata hoda jedna se naša članica (točnije moja sestra) poklizne i padne. Koljeno joj je i prije bila bolna točka, no ovaj ju je pad zbilja sredio: koljeno je bilo uganuto. Što sad? Podijelismo stvari, ja je uzeh pod ruku i korak po korak spustismo se mi za sat i pol do Aljaževa doma. Panike nije bilo, koljeno iako napuhnuto i pomalo plavo, nije izgledalo strašno i ona se odlučila vratiti sama u Zagreb.

Pronašli smo joj prijevoz čak do Ljubljane (ljubazni Ljubljčanin ju je otpremio autom izravno u vlak), a mi smo nastavili junačkim korakom preko Bivka nazad na našu trasu prema Luknji i Doliču, gdje smo po mom računanju trebali doći s prvim mrakom.

Kod Bivka se nebo opet smrknuo, no Bivak je bio prepun i, blago rečeno, smrdljiv, tako da smo bez puno razmišljanja krenuli dalje. Pa neće valjda danas padati kad je jučer sve prošlo tako miroljubivo... mo'š mislit. Do Luknje je još bilo OK, no pola sata zatim spojili su se nebo i zemlja, udarile su munje i gromovi te zatim pljusak bez milosti. Treštalo je na sve strane i samo smo čekali hoće li nam neki od tih prasaka biti zadnji u životu. No, sreća voli hrabre (i bedaste) i nekako smo se mokri i umorni dovukli do Koče na Doliču negdje oko 23 sata navečer.

A u domu mrak i tišina. Pokucasmo. Jednom. Dvaput. Više puta. Pa nije moguće da usred ljeta nema nikog u domu!?! Ima, ima, začusmo tada milozvučan i ne odviše prijateljski glas domarke, koja nas je upitala koji nas vrag nosi u to doba i po tom vremenu u njen dom. Ispričali smo joj ukratko našu storiju, uz njezino gundanje ipak smo izmolili topli čaj, a dobili smo i krevete (poznavaoci tog doma znaju kakvi su to kreveti – veličina XXS, pa nisam mogao ispružiti svojih 180 cm). Sve zajedno od cijele grupe skucali smo nekoliko suhih majica i poneke hlače – sve drugo je bilo potpuno mokro iako se nalazilo u vrećama, ali voda je pronašla i najmanju rupicu ako je takva postojala. Nakon inventure suhih stvari legosmo na zasluženi počinak.

Inače, alpski veterani znaju da taj dom nije baš dobar glas i da nije jednom osvojio neslavnu titulu najneljubaznijeg alpskog planinarskog doma u Sloveniji. To može potvrditi i jedna moja prijateljica Slovenka koja je jednom drugom prilikom u grahu našla pribadaču – eto dokaza da se ne radi o netrpeljivosti na nacionalnoj osnovi. Jutarnja atmosfera nije bila ništa ljubaznija od večernjeg dočeka, u peći je tek tinjala vatra na kojoj bi se naša odjeća sušila još danima, hrana nije bila ne znam kakva i iskorištili smo prvi kišni predah za nastavak puta prema Vodnikovoj koči.

Triglav od Vodnikove koč

Naravno, čim smo napustili Dolič, kiša je opet počela, no nije nam bilo do povratka. Stigli smo opet dobro namočeni u Vodnikovu koču, no tamo je peć grijala punom snagom, domarka je bila ljubazna i čak nam se činilo da i pivo ima bolji ukus. Cijeli dan smo se sušili, igrali društvene igre, čitali i izležavali se, dok je vani rominjala kiša.

Sljedeći dan se razvedrilo, bili smo suhi i zadovoljni te krenusmo putem preko Fužinskih planina i Crnog jezera za Bogatin. Ako izuzmemo neželjeno osvjetljavanje jednog filma, ništa se više neugodnog nije dogodilo.

No, kod Bogatina jednoglasno smo zaključili da nam je dosta Alpa za taj put i umjesto za Krn produžismo za Komnu pa za Bohinj i kući.

Nemilosrdne Grobničke Alpe

Tko kaže da se nevolje mogu dogoditi samo u Alpama ili negdje daleko od civilizacije? Čak i u Grobničkim »Alpama« nadomak Rijeke malo je potrebno da se doživi pustolovina i to još protiv svoje volje.

Sve je bilo jako nalik pustolovini iz Julijaca – opet je bio srpanj, opet je vremenska prognoza bila nejasna, samo je društvo ovaj put bilo nešto brojnije (10 duša), a odredište su bili Hahličići. Plan za uspon: Mudna dol.

Iz Potkilavca nas je ispratilo u rano prijepodne malo sunca i nailazeći svijetli oblaci. Već oko podneva se nebo natmurilo, no, mislili smo, izdržat će do doma. Vraga – već negdje nasred Mudne doli počela je sitna kiša, a na kraju klanca voda je polako curila dnom dok smo odrađivali zadnju sajlu i mislili što nam je sve to trebalo.

Kiša se pretvorila u pljusak i vidio sam da je vrag odnio šalu, a dom je još tako daleko. Naredim povratak grebenskom stazom, gdje su nas uz pljusak zabavljali i gromovi – opet je praštalo na sve strane i držali smo fige u džepovima da nas sveti Ilija ipak poštedi. Poštedio nas je te smo živi i sasvim promoćeni ipak stigli do ulaza u klanac... no, tamo je iz klanca već tekla bujica smeđe prljave vode dubine preko koljena (a bilo me je strah i pomisliti kako je tad izgledalo usred kanjona, na sajlama i lojtrici...). A mi moramo preko, prema Potkilavcu.

ŽELJKA KASAPOVIĆ

Kameniti krš Paklena pod Obručem

Krenuli smo polako preko bujice držeći se za ruke i sve je bilo dobro dok nije došao red na našu kolegicu Božicu koja se okliznula u prljavoj vodi i ugurala nogu. Opet koljeno... Uf!

Izvukli smo je i ekipa brzohodača je pohitala u Potkilavac da nađe nekog s višim autom da je odveze kolskim putem do civilizacije. Ubrzo smo našli čovjeka kojem nije bilo žao svoje škode, odvezli smo se do klanca kolskim putem, ukrcali Božicu – i pravac riječka bolnica. Operacija nije bila potrebna, no gips je poduže vrijeme krasio njeno koljeno.

Mi smo uz zrake večernjeg sunca završili izlet višesatnim čekanjem na kolodvoru i razmišljanjem kako smo u stvari ipak još dobro prošli.

Ono što nas čini sretnima

Alan Čaplar, Zagreb

Probudi me hladnoća u spavaćoj vreći. Proljetno je doba, a noćne i jutarnje temperature nisu u to doba na Risnjaku osobito visoke. Do mene su već budni prijatelji i kao da jedva čekaju da me istjeraju iz vreće. Sinoć sam im obećao da ćemo, ako jutro bude bistro, otići na vrh Risnjaka i na njemu dočekati prve sunčane zrake novoga dana. Nisam to baš mislio sasvim ozbiljno, ali u ovom trenutku to zapravo i nije važno. Živo šaranje snopovima baterijskih svjetiljaka po spavaonici dovoljan je znak da nisam jedini koji bi želio doživjeti jutro novoga dana na vrhu.

Hvatam fotoaparat i žurim da vidim može li se što snimiti. Prošlih je dana nebo bilo zaodjenuto oblacima, tek tu i tamo izvirilo bi među oblacima malo nebeske modrine. Tek sinoć oblaci su se razili i sada je nebo nad Gorskim

kotarom okupano onim jarkim, posebnim jutarnjim plavetnilom koje se može vidjeti samo u planinama. Na obzoru se javlja rumenilo i obrisi poznatih i dragih planina uskoro će biti obasjani prvim sunčanim zrakama.

Eh! Ako ste kada doživjeli onaj osjećaj da vas planina potpuno zaokupi i iznenadi ljepotom i snagom čistoće, onda znate na što mislim. To je onaj osjećaj koji uči da vrijedi voljeti svijet u kojem živimo, uči voljeti ljude s kojima živimo i voljeti život koji živimo. Ima u njemu radosti otkrivanja i stvaranja jer to je isti onaj osjećaj što ga ima svatko ostvarujući svoj cilj: posvećanost, ispunjenost, savršena sreća, u kojoj ništa više ne nedostaje.

Volim te trenutke kad se u planini mogu potpuno posvetiti mislima i osjećajima. Planinski sutoni i svitanja poput ovog uvijek me

podsjete da ne postoji smislenija i ljudskija pojava na ovom planetu od ljudske potrage za srećom. Zato prihvaćam izazov i prepuštam se ljepoti koja me okružuje, uranjajući u sanjarenje, maštanje i razmišljanje.

Postoje mjesta i putovi kamo odlazim kad osjećam potrebu obnoviti taj osjećaj, podsjetiti se da sam u biti sretno biće. Obožavam osluškivati šumu kad ujesen leprša žuto lišće, prolaziti planinama zimi kad s neba sipe bijele pahulje, volim tiha planinska svitanja, povjetarac na planinskim vrhuncima, volim trenutke kad mogu prepustiti svoje lice suncu, osjećati se bezgranično slobodnim – i pritom biti svjestan svoje sreće. I doista, čim načas ostavim sav teret što ga vučem sa sobom, osvrnuvši se oko sebe odmah počinjem opažati obične male stvari koje inače gotovo ni ne primjećujem.

Uživanje u planinama i ljubav prema novim spoznajama naučili su me živjeti smireno, voljeti svijet takav kakav jest, osluškivati život tamo gdje je on bezobličan, a pronađene radosti doživljavati kao svoju najdublju bit. Baš zato ja sam sretno biće. Ako ni zbog čega drugoga, onda zato što sam ovdje, svjestan sebe, slobodan, zdrav, takav kakav jesam – jednostavno zato što želim i mogu biti sretan.

Svi tragamo za srećom. Ima ih koji je traže cijeloga života, a beskrajno su joj daleko, jer ona nije ostvarenje ciljeva i želja kako se to često čini dok prignječeni nevoljama žurimo u nove nevolje. Naprotiv, to je skriveno bogatstvo pristupačno svima koji ga znadu pronaći, prepoznati i čuvati negdje duboko u sebi. Sreću ne treba tražiti daleko u svijetu, jer ona je tu, u nama.

Sjaji se jutarnje nebo nad Gorskim kotarom. Pod Učkom još trepere svjetla opatijske rivijere, a cestom u dubini vijugaju stotine svjetala. Ništa osim toga ne odaje da dolje teče onaj obični, svakodnevni život. Koliko običan trenutak, a opet poseban i jedinstven!

Stojim tako na vrhu Risnjaka zaokupljen bistrinom jutra i radošću trenutka. Do mene su prijatelji. Poznajemo se, a opet, čini se da nikad nismo bili toliko bliski kao u ovom trenutku kad prvo sunce dodiruje obale Kvarnera i šumska prostranstva pod nama. U pogledima im čitam isti taj osjećaj; svi kao da se razumijemo i bez riječi. Razumijemo se, doista, jer planina nagrađuje našu ljubav darivajući nas prizorom koji se ne zaboravlja. Baš to, ti kratki planinski trenuci, nadahnjuju nas za život i čine sretnima.

Prečesto nismo svjesni koliko je dragocjena ta naša ljubav prema planinama!

STRATEGIJA BEŠČAŠĆA

TUŽNI EPILOG TUŽNOG DOGAĐAJA NA SVETOM BRDU

Dana 14. siječnja 2006. dogodila se u blizini Sv. brda na Velebitu velika tragedija u kojoj je smrtno stradalo troje planinara. Iscrpno izvješće o tijeku akcije njihovog spašavanja, objavljeno je u prošlom broju HP. Dvadeset dana nakon toga jedna je dnevna tiskovina za 3 kune, čije navode nije prenio ni jedan ozbiljan list u Hrvatskoj, izvela do sada najbrutalniji medijski linč na Hrvatsku gorsku službu spašavanja (HGSS). U članku je ciljano nanijela štetu ugledu HGSS-a i njenom pročelniku, i to na taj način da se jedna vrlo stručna, brzo provedena i požrtvovna akcija spašavanja, nažalost sa smrtnim ishodima, pokušala falsificirati i prikazati kao uzrok tragedije. Možda su čak i neki lakomisleni pojedinci u svojim naknadnim »generalskim raspravama nakon bitke« dali povoda tiskovinama uvijek gladnima senzacija. Možda nisu razumjeli da je spašavanje ozbiljan i opasan posao i da se time bave oni koji to najbolje znaju, iza kojih stoji struka, iskustvo i međunarodno priznate reference, ali prvenstveno oni koji su odgovorni prema životima svih sudionika u spašavanju – i unesrećenih i spašavatelja – i vlastitoj organizaciji.

Premda se tragedija već dogodila u trenutku kad je HGSS doznao za nesreću i pokušao na najodgovorniji i najstručniji način smanjiti njene razmjere, u naslovu žute tiskovine piše: »Ovi planinari su mogli preživjeti«. Tako piše bez ikakvog upitnika! Uz slike unesrećenih na Svetom brdu objavljen je i broj djece koju su naši pokojni prijatelji ostavili za sobom. Uz beskrupuloznu zloupotrebu tuđe tuđe i nesreće, zlorabi se činjenica da je vođa akcije zapravo postupio na jedini ispravan način: odgovorno i po svim pravilima struke. Nije htio usmjeriti helikopter u zahtjevnu i opasnu helikoptersku akciju spašavanja bez kvalificirane ekipe, specijalizirane opreme, radio veze (air band) i liječnika, jer za takvo što nije bilo razumnog opravdanja.

Naime, stjecajem okolnosti, toga su se trenutka gotovo svi licencirani letaći spašavatelji iz Hrvatske i sva potrebna oprema nalazili u Makarskoj, samo 15 minuta leta dalje od Splita, okupljeni na međunarodnom seminaru o helikopterskom spašavanju. I na tom vremenu se zasniva »strategija traženja greške«, tako konstruirana da će ući u anale apsurdna i nemoralna. Jer, da je vođa akcije spašavanja drugačije postupio, bio bi u ozbiljnom sukobu sa strukom, vlastitom

savješću i zakonom. Naime, u svijetu se helikopterska spašavanja tretiraju kao operacije visokog rizika u kojima mogu sudjelovati samo za to kvalificirane osobe. Bez toga, pri uvjetima kakvi su tada vladali u planini (jak vjetar na udare, reljefne prepreke i nemogućnost slijetanja), helikopter ne bi mogao pristupiti mjestu nesreće i spašavanju i pokušaj bi vrlo vjerojatno završio padom helikoptera te gubitkom posade i svih spašavatelja. Nažalost, povijest helikopterskog spašavanja u svijetu prepuna je takvih tragičnih primjera i svake godine na kongresima svjetske spasilacke asocijacije IKAR-CISA analiziramo po desetak takvih događaja. Možda je baš takav nesretan ishod priželjkivao ovaj »novinar« jer bi to svakako bila još veća senzacija od »samo« troje mrtvih ljudi u planini.

Ovoga su puta ipak u laži bile doista kratke noge. Nalaz obdukcije koju su izvršili uvaženi stručnjaci – liječnici, profesori i sudski vještaci – pokazuje da je tih 15 minuta bilo potpuno nevažno jer s ozljedama koje su imali stradali planinari, a pri niskoj temperaturi, vjetru i na hladnoj podlozi, nitko ne bi mogao preživjeti već u trenutku pada ili malo nakon toga, a pad se dogodio više sati prije no što je HGSS uopće obavijestio. Na stranu i to što se nije radilo o spašavanju ozlijeđenih na poznatoj lokaciji, nego o neočekivanoj misteriji i grozničavoj potrazi za trojicom ljudi.

Velika laž s vrlo kratkim nogama je i podmetnuta teza o nekoj alternativu u obliku »zadarske ekipe« HGSS-a, koja je bila bliža Svetom brdu i koja je navodno mogla izvesti potragu i spašavanje na neki bolji i brži način. To svakako nije poteklo od nekoga tko se razumije u tehniku spašavanja, premda se u tiskovini falsificiraju izjave neke nama nepoznate zadarske ekipe, jer je Stanica HGSS Zadar sudjelovala u svim segmentima akcije, pa i pri izvlačenju tijela unesrećenih sljedećeg dana, dakako, u okvirima svojih zvanja i važećih licenci. Uz to, helikopterska akcija nije imala alternative jer bi klasičan pristup mjestu nesreće i uspon trajali znatno duže. Jedino je helikopter mogao ubrzati lociranje mjesta nesreće, pristup prve medicinske pomoći, brzu evakuaciju s opasnog mjesta te brz i najmanje škodljiv transport u bolnicu. Nažalost, helikopter nije autobus koji po Velebitu može sletjeti i transportirati nekoga s mjesta na mjesto, niti se spašavanje iz zraka može izvršiti bez kompletne opreme.

S helikopterom u zraku, uz nepredvidljive udare vjetrova i u blizini reljefnih prepreka na planini, ukrcavanje i iskrcavanje delikatne su i opasne operacije i stoga ih ne smiju obavljati osobe bez kvalifikacija propisanih međunarodnim zakonima o reguliranju zračnog prometa. Zadrani, naravno, nisu nesposobni, naprotiv, i oni su gorski spašavatelji, ali naprosto nisu licencirani za to, pa ni po zakonu ne smiju sudjelovati u takvim helikopterskim akcijama. A zašto to nisu licencirani i zašto je licenca letača spašavatelja tako rijetka u HGSS-u, odgovor bi upravo trebao dati netko drugi. HGSS i njen pročelnik to pitanje javno postavljaju već punih desetak godina. Helikopteri za obuku i produživanje licenci HGSS-u su već dugo teško dostupni. U prošloj godini u tu svrhu nismo imali ni jedne jedine minute leta, a sve naše još uvijek važeće licence stečene su u inozemstvu, na privatnim helikopterima ili čak na helikopterima SFOR-a. Ako se to hitno ne promijeni, već sutra možda uopće neće ni biti moguće nekoga u planini spasiti helikopterom. Zato je ovaj novinarski napad čista zamjena teza. Prozivati treba one koji nisu odradili svoj posao; pročelnik HGSS-a ih je možda i prečesto prozivao, no bez uspjeha.

Velebit na dan nesreće nije bio gostoljubiv i zato se dogodila nesreća našim planinarima. Nažalost, ovaj put ih nismo mogli spasiti, ma koliko smo se iskreno i požrtvovno borili za njihove živote, pa i po cijenu vlastitih rizika i ozljeda (a bilo ih je). Bili bismo neizmjereno sretni da im se nesreća nije ni dogodila i da ih još dugo možemo sretati po planinama, no, nažalost, nemamo moć oživljavanja ljudi.

Razumijemo potrebu nekih »novina« za senzacijama koje prodaju novine, ali uz cijenu da sve zaprljaju, bace pod noge, da zlorabe čak i obiteljske tragedije i uvlače u svoju priču baš one koji jedino zahvaljujući visokom moralu mogu funkcionirati, one koji spašavaju ljudske živote bez ikakve naknade i uz rizik gubitka vlastitog života, vjerojatno je svjetski rekord nemoralnosti u novinarskoj struci. Zapravo HGSS do sada nije imao ništa drugo (za razliku od drugih institucija i službi), osim svoje stručnosti i etičnosti, i na tome se temeljio spas tisuća ljudi. Samo strukom i visokom ljudskom motivacijom, nadoknađivan je nedostatak sredstava i ostale potpore, koja je u pravilu izostajala. Zahvaljujući stručnosti, etičnosti i moralu uspijevali smo učiniti i ono što drugi nisu mogli.

Očito je da HGSS svakim danom dobiva na važnosti i to možda nekome smeta. Svojom učinkovitosti postao je iznimka u našem društvu, a svojom moralnom vertikalom trn u oku onima koji razinu morala žele mjeriti svojom mjerom. Bilo je samo pitanje vremena kad će netko poželjeti vlastitom

Helikoptersko spašavanje bez sumnje je najopasniji i najrizičniji oblik spašavanja

prljavštinom šarati po ovom čistom i bijelom prostoru bez mrlja. Ne bismo se ni osvrtni na takve osobne nasrtaje u žutom tisku da ne postoji velika opasnost i neprocjenjiva šteta za one kojima će ubuduće trebati naša pomoć. Tko može i koristi od razaranja jedne potrebne Službe koja već 55 godina časno odraduje ono što nitko drugi neće ili ne može? Tko će ubuduće i pokušavati spasiti nekoga (volonterski i uz vlastite rizike), kad ga se može proglasiti ubojicom i sumnjivcem čak i onda kad utvrđene činjenice dokazuju suprotno? Tko će sutra vjerovati u našu stručnost – koja je priznata čak i u svijetu – kad tu struka bez ikakve krivnje netko valja u blatu? I kako dalje i što će biti s motivacijom pripadnika HGSS-a, ako moraju strepiti od ovakvih čudovišnih konstrukcija?

Ispričavamo se obiteljima poginulih planinara što su ih neki »ljudi« i neke tiskovine nepotrebno uznemirili i primorali da još jednom nepotrebno prožive svoju, možda tek neznatno zaliječenu bol i gubitak. Ono što je bilo napisano osjećamo kao ni s čim zaslužen žig, žig koji će boljeti sve pripadnike naše Službe do kraja naših života.

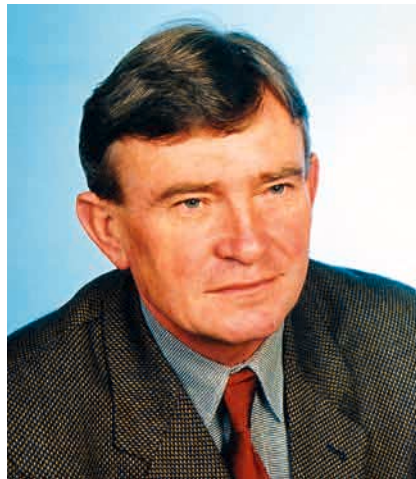
Hrvatska gorska služba spašavanja

DR. ANTUN LOVRIĆ PO TREĆI PUT PREDSEDNIK »SOKOLOVCA«

»Koliko god moj život bio težak i patnički, on ima svoje ljudske i socijalne vrijednosti. Zbog porijekla, zbog školovanja, studiranja, ostajanja bez posla, ja sam ipak sretan i ponosan« – riječi su čovjeka koji je unatoč mukotrpnom životnom putu dio života posvetio i požeškom planinarstvu. Nije mu ni sada lako jer je zaposlen kao sveučilišni profesor na Pravnom fakultetu u Osijeku, a kao predsjednik Hrvatskog planinarskog društva »Sokolovac« – i to treći put! – snosi odgovornost za društvo sa stoljetnom tradicijom. Neka njegov životni put i doprinos hrvatskom planinarstvu oslika ovih nekoliko redaka.

Rodio se 9. listopada 1942. u autohtonoj seoskoj obitelji u Batrini, na obroncima Požeške gore, u onoj istoj iz koje potječe i Stjepan Lovrić - Stipa, obnovitelj požeškog planinarstva 1950. godine, zaslužan za izgradnju Planinarskog doma u Velikoj prije nekih pola stoljeća. Nakon učiteljske škole u Slavonskom Brodu radi nekoliko godina kao učitelj, a 1968. se posvećuje društveno-političkom i kulturnom radu, te postaje tajnik Kulturno-prosvjetne zajednice u Požegi. U najteže vrijeme aktivno se uključio u rad Saveza komunista, doživljava slom Hrvatskog proljeća i razna proganjanja, tako da dvije godine ostaje bez posla i stana. U međuvremenu je diplomirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (sociologiju i filozofiju), potom završio postdiplomski studij u Osijeku i radio kao profesor u Slavonskom Brodu. Nakon osamostaljenja Hrvatske postaje ravnatelj Srednjoškolskog centra u Požegi, ali je opet – zbog »političke nepodobnosti« – morao već nakon tri mjeseca odstupiti, a nakon godinu dana ostao je i bez posla (drugi put i to opet zbog politike!). Odišju nastavlja na Strojarskom fakultetu u Slavonskom Brodu i Elektrotehničkom fakultetu u Osijeku. Danas radi kao profesor sociologije na Pravnom fakultetu u Osijeku, gdje je i doktorirao.

Već zarana se uključuje u kulturno-umjetnički rad, osniva izviđačku organizaciju, bavi se rukometom i osniva omladinsku sekciju u PD »Dilj-gora«, u punom se snagom posvećuje planinarstvu kao član HPD »Sokolovac«, osobito na izgradnji planinarske kuće »Trišnjica«. Nakon osamostaljenja Hrvatske mogao je konačno biti biran i u vodstvo društva. U razdoblju od 1994. do 2002. – kad je Lovrić bio predsjednik »Sokolovca« – društvo je postalo izuzetno aktivno i postiglo značajne uspjehe: nove društvene prostorije u gradu, proslava planinarske stoljetnice,

Dan hrvatskih planinara s tri tisuće planinara iz cijele države, Okrugli stol o razvitku planinarstva itd. Vrhunac je bio 1998. kad je HPS proglasio »Sokolovac« najuspješnijom planinarskom udrugom godine, a predsjedniku Lovriću dodijelio priznanje za iznimno zalaganje. Godine 2005. Lovrić opet postaje predsjednik i započinje nekoliko značajnih akcija: obnovu planinarskog doma »Lapjak« u Velikoj, uređenje Planinarskog kluba u gradu te uknjižbu nekretnina u Velikoj i gradu iznad Trga sv. Trojstva u Požegi (blizu 8 ha). Recimo kako je Lovrić ne samo spriječio otuđenje doma »Lapjak«, nego i sudski ishodio više od 350.000 kuna odštete zbog lošeg gospodarenja domom prijašnjeg zakupnika. Spomenimo još da je Lovrić bio organizator masovnih planinarskih priredbi »Papučki jaglaci«, »Martinjski izlet«, »Put fra Luke Ibršimovića« i stotina društvenih izleta, utemeljitelj visokogorskog planinarstva u Požegi (pohodi na Kilimanjaro, Ande, Etnu, Gran Sasso d'Italia, Olimp, Visoke Tatre, Dolomite itd.), autor knjige »Kilimanjaro, Kilimanjaro« i pisac zapaženih priloga u Hrvatskom planinaru (Vodiči izleta, hvala vam; Predsjednik planinarskog društva; Kroničar planinarskog društva itd.).

Na kraju valja reći i to da je obitelj Lovrić, s desetak članova u HPD »Sokolovac«, prava planinarska obitelj.

Od brojnih priznanja što ih je dobio prof. Lovrić najvažnija su: Zlatni znak HPS-a i diploma »Stjepan Lovrić - Stipa«.

prof.dr. Željko Poljak

METALNI ŽIGOVI NA HRVATSKIM VRHOVIMA

Prije nekoliko godina Komisija za planinarske putove HPS-a pokrenula je akciju izrade i postavljanja metalnih žigova na vrhove hrvatskih planina. Iako je otisak gumenih žigova kvalitetniji, ti se žigovi često otuđuju i oštećuju, pa je zaključeno da je pogodnije postavljati trajnije metalne žigove. Cijena izrade jednog metalnog žiga je podjednaka cijeni tri gumeni žiga, tako da je u konačnici za duže vremensko razdoblje višestruko povoljnije postavljati metalne žigove.

U prošloj godini izrađeno je 36 trokutastih metalnih žigova za teže dostupne vrhove na jadranskim otocima, Velebitu i Biokovu. Proteklih godina i nekoliko planinarskih društava postavilo je metalne žigove na vrhove u svom okruženju. HPD »Zagreb-Matica« postavilo je okrugle metalne žigove na sve vrhove koji su KT Goranskog planinarskog puta i Planinarskog puta »Velebno«, a HPD »Mosor« je u postupku postavljanja metalnih žigova na Mosoru. Vrijedno je istaknuti i Javnu ustanovu Park prirode Papuk koja je postavila planinarske žigove na svom području.

Komisija za planinarske putove HPS ima namjeru postaviti žigove na preostale KT u suradnji s planinarskim društvima i na taj način postupno zamijeniti gumene žigove metalnima. Zainteresirana planinar-

ska društva mogu dogovoriti izradu metalnih žigova za svoje lokalne obilaznice preko Komisije za planinarske putove.

Da biste utisnuli metalni žig na vrhu, trebate ponijeti jastučić za žigove, jer ih na vrhovima obično nema ili su suhi. Za vlaženje jastučića umjesto boje za gumene žigove bolje je koristiti boju za čelične žigove i numeratore, koja se sporije suši, a otisci su bolji.

Obilazite li HPO, računajte da se ne priznaju žigovi vrha utisnuti u udaljenom planinarskom domu ili u sjedištu planinarskog društva – već treba priložiti fotografiju s vrha ili otisak žiga smještenog na vrhu. Slikajte i svoje prijatelje koji još nisu zainteresirani za HPO – možda se naknadno uključe. Kod snimanja skinite kapu i sunčane naočale, da Vas se može prepoznati.

Želite li znati što vas čeka na kojemu vrhu, možete na Internetu provjeriti stanje žigova HPO ako posjetite web-stranicu koju uređuje Faruk Islamović (<http://hps.inet.hr/StanjeHPO.htm>). Stranica se često ažurira, a koncem 2005. godine na 136 KT bio je žig, a na svega 12 KT nije ga bilo. Na 66 KT Hrvatske obilaznice je metalni žig, a na 70 gumeni.

Zdenko Kristijan

Metalni žig na vrhu Knezgrada na liburnijskoj strani Učke

OKRUGLI STOL O VETERNICI

Centar za kulturu i obrazovanje Susedgrad organizirao je 16. prosinca 2005. u svojim prostorijama u Gajnicama okrugli stol pod nazivom »Veterinica – prošlost, sadašnjost, budućnost« kao dio svog projekta »420 stoljeća Susedgrada«. Želja i namjera organizatora bila je skrenuti pažnju na ovu lijepu i s više gledišta zanimljivu špilju, u kojoj je do sada istraženo više od 7 kilometara špiljskih kanala.

Pozdravne riječi uputili su u ime organizatora Leo Prebanić i Mladen Rogošić, obrazloživši pritom razloge okupljanja stručnjaka raznih specijalnosti. O geologiji Veternice govorio je Tihomir Marjanac, o neandertalcima koji su povremeno nastavali špilju Jakov Radović, o zaštiti geološke baštine Ljerka

Marjanac, o životinjskom svijetu špilje Jana Bedek, o radu JU Park prirode »Medvednica« Danijela Šnajder, o povijesti istraživanja špilje Vlado Božić, a o turističkom uređenju špilje Hrvoje Malinar.

Poslije izlaganja razvila se živa rasprava o sadašnjem stanju špilje i njezinoj budućnosti. Ustanovljeno je da je prije više godina već bio izrađen dugoročni plan razvoja špilje i okolice i da bi se najmanje vremena utrošilo kada bi se taj plan razmotrio i revidirao u skladu s novim saznanjima i mogućnostima. Svi žele da se špilja još bolje istraži, prouči, vrednuje i zaštititi, ali također i da se predstavi javnosti uključenjem u turističku ponudu grada Zagreba.

Vlado Božić

PISMA ČITATELJA

O VELEBITSKOJ TRAGEDIJI

Čitala sam u prošlom broju o teškoj velebitskoj tragediji pa mi dopustite da iznesem svoje mišljenje. Iako su u tom broju svi članci odlični, a slike fantastične, sve je zasjenila ova strašna tragedija. Bila je to tužna prilika da se snažno istakne da planina nije ničija igračka.

Planinarenjem se bavim već više od dvadeset godina. Možda i dvadesetpet. Možda i više. Obzirom na moje godine, gotovo da bi se moglo reći oduvijek. Zato si uzimam za pravo misliti da nekakvo malo iskustvo ipak posjedujem. Naglašavam riječ malo, jer ni sama ne znam kako bih reagirala u nekoj kritičnoj situaciji, unatoč tome što planinu dobro poznajem.

Nekada je bilo apsolutno nezamislivo da se neiskusni početnik sam uputi u planinu. Zato je postojalo planinarsko društvo koje su vodili iskusni planinarski vukovi i učenje je bilo zajamčeno i besplatno. Nije se moglo dogoditi da pojedinac ističe sebe, a slabije hodače ostavi na planini neka se snalaze kako znaju. Danas gledam ljude u planini. Na licima mnogih se vidi da su u nju zalutali. Bez iskustva i bez opreme predstavljaju opasnost i za sebe i za druge. Razumijem da je oprema skupa, ali život je još skuplji.

U člancima smo pročitali samo potresne priče o tri izgubljena života, tragediji onih koji su vidjeli, boli

prijatelja iz njihova kluba i naporu i opasnostima kojima su se izložili spasitelji. O tragediji obitelji nismo čuli ništa. Koliko je još unesrećenih ljudi?

Mislim da su planinarska društva zakazala. Na početku godine se slažu planovi izleta, raspravlja se o tome kamo otputovati i kako se lijepo provesti, što će se jesti i piti, gdje spavati... Ali planina je nešto mnogo više i uzvišenije. Sve te ostale dimenzije o kojima društvo mora brinuti su zanemarene. Mislim da se na dobrovoljnoj bazi stvari neće još dugo promijeniti na bolje. Trebamo agresivnije reagirati i vratiti planinarstvu ona njegova prekrasna načela, koja su se gotovo u potpunosti izgubila.

Mislim da gospodin Prizmić, unatoč brojnim obvezama, i drugi vrijedni gorski spašavatelji moraju stalno i stalno pisati i upozoravati na opasnosti i kako na njih reagirati. Da nas nauče. Osobno se veselim svakom Prizmićevom članku i podržavam sve aktivnosti i napore da se HGSS-u dade potrebni status. U mom društvu upozoravam stalno i stalno, ali mi presporo ide. Nadam se da će se i drugim društvima vratiti onaj izgubljeni planinarski duh.

A uredništvu želim još puno dobrih članaka i prekrasnih slika u sve boljem i ljepšem časopisu.

Jasna Žagar

USPOMENA NA NAŠE PRIJATELJE, ČLANOVE PK »SPLIT« POGINULE 14. SIJEČNJA 2006. NA VELEBITU

Zoran Skračić rođen je 1959. u Splitu. Osnovnu školu pohađao je u Solinu, a srednju prometnu u Splitu. Nakon završene srednje škole, odlazi na studij u Zagreb, gdje na Fakultetu prometnih znanosti stječe zvanje prometnog inženjera. Bio je zaposlen u »Čisto-ći« Split kao samostalni referent sigurnosti prometa. U mladosti se bavio karateom i planinarenjem. Za vrijeme studija, njegova ljubav prema planinarenju se produbljuje, te je bio član više zagrebačkih planinarskih društava. Povratkom sa studija, učlanjuje se u HPD »Mosor«, zatim HPD »Kozjak«, da bi 2000. godine postao član PK »Split«. Godine 2005. postaje članom Upravnog odbora PK »Split« i pročelnik Sekcije za markiranje i održavanje planinarskih putova. Jedan je od osnivača Solinskog planinarskog puta, staze od Živogošća do Sutvida i još mnogih planinarskih staza. U svom bogatom planinarskom životu, obišao je mnoge planine Hrvatske, BiH, Slovenije, Crne Gore, Slovačke i Korziku. Pokopan je 17. siječnja 2006. na solinskom groblju, u podnožju križa na Sutikvi, kontrolnoj točki Solinskog planinarskog puta, koju je i markirao.

Miroslav Duplanić rođen je 1955. u Splitu. Po zanimanju je bio brodski strojar. Po završetku karijere pomorca zaposlio se u Splitskom brodogradilištu. Posljednjih 5-6 godina, otkada je počeo planinariti, često je znao reći da ga čudi kako je tolike zemlje pro-

šao, a nije se popeo na njihove planinske vrhunce. Uvijek se nadao da će jednom obići, bar njihove nacionalne parkove. Po odlasku iz Brodogradilišta, posvetio se je dovršenju kuće za turizam i bavio se ribolovom. Član PK »Split« postao je 2000. godine. Pred ljetu, uvijek se nadao, da će baš to ljetu popet Mt. Blanc, ali nažalost ni to se nije ostvarilo. Velebit mu je bio vječiti izazov, ispenjao je Biokovo nebrojno puta, dalmatinske vrhove, Gorski kotar i Julijske Alpe, a svoj posljedni uspon - u vječiti mir, našao je na splitskom groblju Lovrincu 17. siječnja 2006.

Ivan Milun rođen je 1949. u Splitu. Po zanimanju je bio ekonomist u splitskoj trgovačkoj firmi Gomex TTTS. Planinarenjem se je bavio cijeli život i bio tih, nježan i nenametljiv. Kao dijete bio je izviđač, a od najranije mladosti obilazio je s bratom planine. Omiljeni tereni bili su mu planine Bosne i Hercegovine, posebno Kamešnica, koju je poznao izvrsno, još iz ratnih dana, gdje je boravio kao hrvatski vojnik. S drugim članovima PK »Split« nije planinario vrlo često. Više je volio manje grupe i društva, u kojima mu je planina dila dojmljivija, bližom ju je osjećao. Sve to proizlazilo je iz njegove velike ljubavi prema prirodi i ljudima. Bavo se je fotografijom, iza njega su ostale ovjekovječene nebrojne ljepote. S njim smo se oprostili 17. siječnja 2006. na groblju rodnog mu Splitsa.

Gordana Burica

DRAGUTIN HANŽEK – GEC (1929. – 2006.)

Ove veljače napustio nas je Dragutin Hanžek. Planine su ga privukle još u najranijoj mladosti, a organizirano planinari od 1947. godine najprije kao član planinarske sekcije »Dinama«. Zatim postaje član PD »Zagreb-Matica« i to od njezina osnutka 1948. Sa skupinom svojih istomišljenika popularizira planinarstvo u tvornici »Končar« gdje je bio zaposlen i gdje je kasnije proveo cijeli svoj radni vijek. No, ne ostaje sve na popularizaciji. Ta ista skupina zaposlenjaka 1954. godine osniva

HPD »Kapela« koja je tada nosila ime PD »Rade Končar«. Njegovom smrću HPD »Kapela« je izgubila posljednjeg živog osnivača.

Tijekom rada u Društvu, organizirao je više stotina planinarskih izleta u zemlji i inozemstvu, inicirao je izgradnju planinarskih objekata, naročito na Bijelim stijenama te je pokretao i organizirao mnoge društvene akcije. Nebrojene su donacije koje je za svoga vijeka osigurao Društvu. U svom matičnom društvu obnašao je funkcije tajnika, podpredsjednika, pred-

sjednika i konačno doživotnog počasnog predsjednika, a u našoj krovnoj organizaciji HPS bio je član Komisije za priznanja. Primio je sva priznanja HPD »Kapela«, ali i najveća priznanja krovne organizacije: Zlatni znak HPS 1962., Zlatni znak PSJ 1974., Znak ZPS 1983. i Plaketa HPS 1984.

I kada ga je bolest polako odvajala od Društva, želio je znati sve društvene novosti održavajući tanku, ali čvrstu nit koja ga je trajno povezivala s Društvom. Veselio se svakom uspjehu Društva, svakom izletu, svakom novom članu. Unatoč bolesti, prije dvije godine bio je urednik i jedan od autora Povijesnice povodom 50 godina postojanja i rada HPD »Kapela«.

I ne samo to: tada je ujedno osigurao i najveći dio materijalne pomoći za objavu te naše monografije. Nedavno, prije svega desetak mjeseci, osigurao je, tko zna koju po redu, donaciju znajući što je Društvu najpotrebnije. Nije tu naglasak na donacijama, već na stalnoj brizi o svojem društvu do zadnjeg trenutka. Dokazao je time i da titula počasnog doživotnog predsjednika ne mora biti samo formalna titula, već je iza nje stajala stalna skrb za napredak Društva. Ukratko, svojim cjelokupnim odnosom je pokazao kako se živi s Društvom i za Društvo. Hvala mu za sve.

Hrvoje Zrnčić

VIJESTI

GODIŠNJA SKUPŠTINA »SOKOLOVCA«

Godišnja skupština članova HPD »Sokolovac 1898« Požega, održana je 28. siječnja u planinarskom domu »Lapjak« u Velikoj. U središtu rasprave bila je sudbina društvenog doma te je odlučeno da se opuno-moći Upravni odbor u vođenju poslova oko prodaje, iznajmljivanja ili zamjene za izgradnju novog objekta na vlastitom zemljištu u Požeškoj gori. Kada Upravni odbor obavi zadaću, konačna odluka će se donijeti na Izvanrednoj skupštini Društva.

Iz podnesenih izvještaja razgledno je da su požeški planinari u minuloj godini bili vrijedni. Aktiv-

nost je bila raznolika. Najzahtjevnija akcija bila je organizacija tradicionalnog prvog proljetnog izleta slavonskih planinara, popularnog pod imenom »Papučki jaglaci«, te obilježavanje Martinja u Kutjevu. Uz brojne izlete po slavonskom gorju, veoma uspio je izlet na Zavižan i Kozjak. Gospodarski odbor, predvođen Vjekoslavom Trobićem, zaslužan je za uređenje okoliša i dogradnju objekta na prostoru planinarskog skloništa »Trišnjica« u Papuku, te radovima na sanaciji društvenog doma u Velikoj.

Izaslanstvo požeških planinara primio je i predsjednik Republike Stjepan Mesić. Razgovor je vođen

Hoće li planinarski dom »Lapjak« u Velikoj i sutra biti planinarski dom?

o problemima planinarstva s posebnim naglaskom na raspolaganje planinarskom imovinom. Primjerice, iako je HPD »Sokolovac 1898« dobio sudski spor s firmom Kamen-Ingrad, upitno je kada će dobiti povrat novca u iznosu od 356.770 kuna, sa zateznom kamatom i više. Stanje blagajne Društva, također je pozitivno.

Godišnji plan aktivnosti razrađen je po tjednima, a bit će obnovljen rad planinarske škole, održan tečaj za markaciste, te osnovana Sekcija vodiča društvenih izleta. Predloženi su i kandidati za planinarska odličja, a posebice je odano priznanje Tomislavu Vincijano- viću i Krešimiru Mileru, koji su napunili pola stoljeća vjernosti Društvu.

Sudionike Skupštine pozdravili su predstavnici planinarskih društava iz Daruvara, Lipika, Našica, Nove Gradiške, Orahovice, Pakraca, Pleternice i Veli- ke, te predstavnik Slavonskog planinarskog saveza, Parka prirode »Papuk« i Hrvatske elektroprivrede iz Požege. Zbog spriječenosti pismo s podrškom i do- brim željama sudionicima Skupštine uputio je požeški gradonačelnik Zdravko Ronko. Rad je zaključen za- jedničkom večerom i veselicom uz nastup glazbenog sastava »Ritam-bend« iz Požege.

Ivan Jakovina

ODRŽAN 6. ZIMSKI POHOD NA PLIŠ

Pliš (933 m) je brdo ponad Klane s kojeg se pruža prekrasan vidik na Kvarner i otoke te na obližnje pla- nine Gorskog kotara i Slovenije. Na vrhu je postav- ljena kutija s pečatom i upisnom knjigom iz koje je vidljivo da je Pliš određište mnogih planinara i ljubi- telja prirode. Pliš je ujedno i kontrolna točka Klan- skog planinarskog puta.

Lapis Plus d.o.o.
ZASTUPNIK Pro-lux
ZA RH BiH i SLO

Compact dalekozori

Monokulari

ZOOM dalekozori

Panoramski dalekozori

Kompasi

Alu. bat. lampe

BESPLATNI PROSPEKTI 01/4677015
www.lapis-plus.hr

PD »Pliš« iz Klane svake godine, druge nedjelje u siječnju, organizira zimski pohod na Pliš. Prvi takav pohod ostvaren je 14. siječnja 2001. godine. Marki- rana staza kreće iz središta Klane preko zaselka Laze, nastavlja se šumskim putom do vrha, a zatim preko

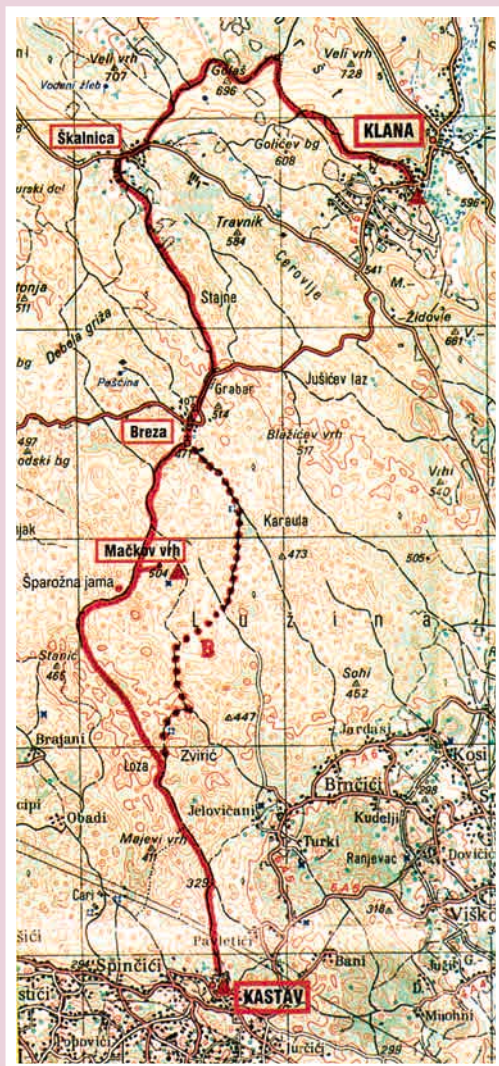
Zimski uspon
na vrh Pliša (933 m)
iznad Klane

ŽELJKO ŠEBELJA

PLANINARSKA ŠETNICA KLANA – KASTAV

Šetnica koja povezuje Klanu i Kastav otvorena je u travnju 2005. godine. Staza je markirana većim dijelom šumskim putovima, osim u naseljenim mjestima. Tiskan je dnevnik s prostorom za utiskivanje pečata, opisom staze i zemljopisnom kartom. Upisna knjiga s pečatom Klane nalazi se u restoranu »Taverna«, a u Kastvu u gostionici »Guitar caffe«. Na razglednom Mačkovom vrhu (504 m) također je postavljena kutija s upisnom knjigom i pečatom. Dužina staze je 16 km, a visinska razlika 300 m. Staza nije zahtjevna i može se proći za 4 do 5 sati laganog hoda.

Ivan Stračić

mjesta Lisac do lovačke kuće »Prve njive« gdje se obilaznicima ovjerava sudjelovanje u pohodu. Zavisno o vremenskim uvjetima, stazu se može prijeći za dva i pol do tri i pol sata hoda. Za treće, peto i deseto sudjelovanje u pohodu dobiva se priznanje.

Ove je godine pohod organiziran po 6. put, a održan je u nedjelju 8. siječnja. Po vedrom i hladnom vremenu u Klani se okupilo oko 170 planinara iz Rijeke, Opatije, Crikvenice i Pule. Staza je bila pod snijegom, mjestimice dubokim i do pola metra, što je stvaralo pravi zimski ugođaj. Do vrha se pješalo nešto manje od dva sata, a do lovačke kuće »Prve njive«, gdje je bila ovjera pohoda, još jedan sat. U ugodnom ambijentu lovačke kuće svi su sudionici pohoda počašćeni toplim čajem, a planinarske priče trajale su do večernjih sati.

Ivan Stračić

EKSTREMOVA ZIMSKA TURA

Speleološko alpinistički klub Ekstrem iz Makarske organizirao je ove godine, po prvi put, zimski pohod na Biokovo. U ovoj dvodnevnoj turi sudjelovalo je 28 planinara iz sljedećih društava: »Mosor« Split, »Pozjata« Brela, »Castrum Iovia« Ludbreg, »Kamenar« Šibenik, »KBC Rebrol« Zagreb i domaćini SAK »Ekstrem« Makarska.

Krenulo se planinarskom stazom iz Gornjih Brela preko špilje Pozjate, vrha Ščirevac, vrha Svetog Ilije do šumske kuće na predjelu Osičine gdje je bila priređena večera i noćenje, dijelom u šumskoj kućici i dijelom u šatorima. Prvi dan u hodu smo proveli od 8 do 9 sati. Za drugi dan bio je planiran nastavak ture dalje grebenom Biokova preko Motike niz Borovac u Makarsku, no zbog jake bure, koja je zapuhala tijekom noći, odlučeno je da se spustimo s Osičina u podnožje planine. Po dolasku u Makarsku organiziran je domjenak za sve sudionike pohoda uz video-projekciju snimki s ture.

Dragan Delić

NORVEŠKOM OD OSLA DO NORDKAPPA

Povodom desete obljetnice postojanja, Planinarski klub Hrvatskog liječničkog zbora priređuje od 15. srpnja do 1. kolovoza planinarsko-turističku turu kroz najljepše predjele Norveške. Posjetit će se nacionalni park Jotunheimen i najviši vrh Skandinavije (2469 m). Programom je također obuhvaćen i posjet kralju fjordova Geigangeru (najdramatičniji norveški fjord); Rundeu, otoku s pola milijuna morskih ptica; Lofotsko i Vesterolen otočju (biserje sjevera), mjestu Alta i Nordkappu, najsjevernijoj točki Europskog kontinenta. Informacije se mogu dobiti od dr. Vesne Kahle, tel. 091/56-41-675, e-mail: vesna.kahle@gmx.net.

Vesna Kahle

KALENDAR AKCIJA

12. 3.	Romarski put Belec - Marija Bistrica <i>obilježeni romarski put Belec - Konjščina - Vinski vrh</i>	HPD "Belečgrad", Belec Verica Havočić, 049/460-135, 098/16-09-056
19. 3.	Papučki jaglaci <i>Velika, Papuk</i>	HPD "Sokolovac 1898", Požega dr. Antun Lovrić, 098/94-55-243 Tanja Šljerić, 091/52-77-877
19. 3.	Dan HPD "Jelengrad" <i>pl. kuća "Moslavačka Slatina"</i>	HPD "Jelengrad", Kutina Ladislav Jurinjak, 044/679-059, 044/679-014
25. 3.	12. našički križni put <i>Krndija</i>	HPD "Krndija", Našice Slavko Žagar, 031/613-207
5. 4. - 31. 5.	Proljetna planinarska škola <i>HPD "Zagreb-Matica"</i>	HPD "Zagreb-Matica", Zagreb Bruno Šibl, 098/237-566, Bruno.Sibl@siemens.com
8. 4.	Dan PD "Dubovac" <i>pl. kuća "Zvonimir Plevnik", Kalvarija - "Hodanjem do zdrav</i>	PD "Dubovac", Karlovac Vitimir Murganić, 091/13-33-331
9. 4.	Pohod novom obilaznicom PPP-IPP <i>Borut - Lešiščina - G. Vas - Tenkovsko polje - Planik - Korita</i>	PD "Pazinka", Pazin Giovanni Sirotti, 052/621-257, 098/254-183 Franjo Paulišić, 052/622-514, 098/18-50-186
9. 4.	Dragojlin pohod na Okić <i>Samoborsko gorje, Okić</i>	HPD "Željezničar", Zagreb Damir Bajs, 098/231-876
9. 4.	Tragom prvog izleta HPD "Sisak" <i>Hrastovica</i>	HPD "Sisak", Sisak Milan Božičević, 044/535-374 Nedjeljko Balog, 098/257-050, ljmatij@fkit.hr
17. 4.	Pohod na Vodenicu <i>Kamanje - Vodenica</i>	PD "Vrlovka", Kamanje Krunoslav Mlačak, 098/441-811
17. 4.	Varaždinska obilaznica <i>trasa obilaznice, pl. dom "Vagon" Ledinec</i>	HPD "Dugi vrh", Varaždin Ivan Šolčić, 042/310-124, 091/72-48-118
22. 4.	Dan dugog hodanja (Long walk day) <i>Brseč - Skitača</i>	PD "Skitaci", Labin Željko Ernečić, 091/20-76-969, pd.skitaci@pu.t-com.hr
22. 4.	Otvorenje šetnice Kamačnik <i>Kamačnik</i>	PD "Kozarac", Vrbovsko Tatjana Kušić, 051/875-984 Brankica Mišić Mareš, 051/875-072, 098/368-984
22. 4.	Rusov pohod na Medvednicu <i>Bliznec - Njivice - Hunjka - Grafičar - Risnjak</i>	PD "Ericsson - Nikola Tesla", Zagreb Damir Kuzmanić, 091/52-92-075
22. 4.	Bal planinara Dalmacije <i>Kaštel Stari, Hotel "Palace"</i>	HPD "Malačka - Donja Kaštela", Kaštel Stari Filip Balić, 098/311-797
22. - 23. 4.	Dani planinara Dalmacije <i>Omiška Dinara, AK "Galeb" - Omiš</i>	HPD "Imber - Mosor", Omiš Miomir Fistančić, 091/53-71-042 P. Orlandini, 091/51-11-059
23. 4.	Podunavski pješački put Aljmaš - Erdut <i>Mišino brdo - Aljmaš - Erdut</i>	HPD "Zanatlija", Osijek Vlado Obad, 031/571-064 Ljilja Havranek, 098/528-270
23. 4.	Medvednica bez smeća <i>Eko-akcija čišćenja planinarskih staza uz Dan planete Ze</i>	HPD "Zagreb-Matica", Zagreb Edo Hadžiselimović, 098/98-84-994, edo.hadziselimovic@in
23. 4.	Proljeće na Bilogori <i>Pl. dom "Kamenitovac"</i>	HPD "Bilogora", Bjelovar Đuri Gustović, 043/231-025

*Vrhunska oprema
za vrhunske rezultate!*

**SEZONSKO
SNIŽENJE**

**ZIMSKA
ODJEĆA -30%**

**SKIJAŠKA
OPREMA -20%**

**Članovima HPS-a na gotovinsko plaćanje
odobravamo popust -10%**